

Rapport

Ruimte voor sport in Zwijndrecht

Deel 1: aanbod en behoefte in cijfers

Deel 2: ervaren knelpunten en oplossingen

Ruimte voor sport in Zwijndrecht

In opdracht van de gemeente Zwijndrecht

Mulier Instituut

Rutger de Kwaasteniet
Janne van der Heijden

Voor meer informatie kunt u contact
opnemen met het Mulier Instituut.

© Mulier Instituut

Utrecht, 26 november 2024
www.mulierinstituut.nl
info@mulierinstituut.nl

Disclaimer

U mag delen uit deze publicatie overnemen op voorwaarde van bronvermelding:

Mulier Instituut, de titel van de publicatie en het jaar van uitgave.

Er gelden gebruiksvoorwaarden voor de foto's in deze publicatie. Neem foto's daarom niet over zonder toestemming van het Mulier Instituut.

Over ons

Het Mulier Instituut doet sportonderzoek voor beleid en samenleving. Voor overheden, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, sportorganisaties en bedrijven onderzoeken we allerlei thema's op het gebied van sport en sportief bewegen: van de sportdeelname van (groepen) Nederlanders tot de motorische vaardigheden van kinderen, en van diversiteit en inclusie in de sport tot de economische impact van sportevenementen.

Het Mulier Instituut is een onafhankelijke stichting zonder winstoogmerk.

Ons doel is bijdragen aan goed onderbouwd beleid, gericht op de bevordering van sport, sportief bewegen en versterking van de sportsector. Dit doen we op verschillende manieren:

We verzamelen data en monitoren de Nederlandse sportsector en beleidsprogramma's.

We ontwikkelen kennis en onderzoeksmethoden via verkennende en verdiepende studies.

We duiden onderzoeksuitkomsten en vertalen deze naar de beleidspraktijk.

We onderbouwen beleidsbeslissingen met expertise en advies.

We bieden gevraagd en ongevraagd duiding en reflectie in de rol van 'kritische vriend' van de sportsector.

We zetten ons in voor de bevordering van de sportwetenschap.

Afkortingen & Begrippen

Afkortingen

DSA | Database
SportAanbod

Begrippen

Bewegingsonderwijs
De gymlessen bedoeld om de wettelijke kerndoelen te halen.

Sportvoorzieningen
Sportvoorzieningen maken het beoefenen van sport mogelijk. Voorbeelden van sportvoorzieningen zijn de openbare ruimte en sportaccommodaties.

Sporthal
Overdekte sportaccommodatie van minimaal 40 bij 20 meter, in principe geschikt voor alle zaalsporten.

Sportzaal
Overdekte sportaccommodatie van ongeveer 28 bij 22 meter, geschikt voor meerdere zaalsporten.

Gymzaal
Overdekte sportaccommodatie van ongeveer 21 bij 12 meter, in beginsel gesticht voor het bewegingsonderwijs, geschikt voor beperkt aantal zaalsporten.

Zaalsporten
Sporten die in principe in een sporthal, sportzaal of gymzaal worden beoefend.

Inhoudsopgave

Ruimte voor sport in Zwijndrecht

Samenvatting	5
1 Inleiding	8
1.1 Onderzoeksvragen	8
1.2 Onderzoeksmethoden	8
2 Binnensport	11
2.1 Aanbod	11
2.2 Gebruik	14
2.3 Normatieve behoefte	18
2.4 Conclusie	22
3 Buitensport	25
3.1 Aanbod	25
3.2 Hockey	27
3.3 Tennis	28
3.4 Voetbal	30
3.5 Andere buitensporten	32
3.6 Conclusie	34
4 Maatschappelijke ontwikkelingen	35
4.1 Demografische ontwikkelingen	35
4.2 Economische ontwikkelingen	36
4.3 Sociaal-culturele ontwikkelingen	38
4.4 Technologische ontwikkelingen	39
4.5 Politiek-juridische ontwikkelingen	40
4.6 Conclusie	41
5 Conclusies	43
Bronnen	47
Bijlage 1: bevolkingsontwikkeling	50
Bijlage 2: onderwijslocaties, onderwijstypen, leerlingaantallen en leerlingprognoses	51
Bijlage 3: teamaantallen sportverenigingen in 2023	54
Bijlage 4: ontwikkeling sportdeelname	57
Deel 2: ervaren knelpunten en oplossingen	60

Regisseren gebruik sportvoorzieningen van belang

Sportvoorzieningen maken het beoefenen van sport mogelijk. Ze staan om die reden centraal in het sportbeleid van de gemeente Zwijndrecht. De gemeente wil beleidskeuzes maken om (mogelijke) knelpunten weg te nemen. Die hebben betrekking op de verhouding tussen het aanbod van gemeentelijke sportvoorzieningen en het gebruik door scholen en verenigingen.

De gemeente heeft het Mulier Instituut gevraagd daar onderzoek naar te doen. Het onderzoek bestond uit twee delen.¹

Deel 1: aanbod en behoefte

De behoeften van scholen voor het gebruik van sportvoorzieningen bepaalden we aan de hand van de taakstelling bewegingsonderwijs. Die van verenigingen bepaalden we aan de hand van normgetallen van sportbonden. Vervolgens vergeleken we de behoeften met het aanbod van sportvoorzieningen. De belangrijkste conclusies zijn:

- *Aanbod en (nauwelijks groeiende) behoefte in balans:* momenteel voorziet het aanbod van sportvoorzieningen in de behoefte. Die behoefte neemt nauwelijks toe tot 2030 en 2040. Niet vanuit de bevolkingsontwikkeling in Zwijndrecht en niet vanuit relevante maatschappelijke ontwikkelingen.
- *Meer bewegingsonderwijs bij verenigingen en in de openbare ruimte:* hoewel dat vanwege dubbele vergrijzing onwaarschijnlijk is, bieden sporthallen in de gemeente misschien onvoldoende capaciteit om in de maximale gebruikersbehoefte te voorzien. Ook is het aantal gymzalen in de gemeente relatief laag. Geredeneerd vanuit de (mogelijke) beperkingen van de capaciteit van sporthallen en gymzalen is het zinnig dat de gemeente met scholen nagaat of zij voor bewegingsonderwijs vaker gebruik kunnen en willen maken van banen en velden bij verenigingen en de openbare ruimte. Ook de openbare ruimte en schoolpleinen sport- en beweegvriendelijk blijven inrichten is relevant. Net als het verkennen van de mogelijkheden voor het gebruiken van zwembaden en de turnhal in Zwijndrecht voor bewegingsonderwijs.

¹ Deel 1 van het ruimteonderzoekonderzoek vond plaats in 2023; deel 2 in de eerste helft van 2024. We bundelden beide rapporten tot één rapport en schreven deze samenvatting in het najaar van 2024. Inzichten uit het onderzoek die toen waren 'ingehaald' door de actualiteit, laten we buiten beschouwing. Zoals het advies in het eerste deel om tennisbanen bij twee verenigingen om te bouwen tot padelbanen. Halverwege 2024 heeft de gemeente besloten dat dit ging gebeuren.

Deel 2: ervaren knelpunten en oplossingen

Scholen en verenigingen vinden de wijze van inroostering van sportvoorzieningen door de gemeente belemmerend. Deze is volgens hen te veel gebaseerd op historische behoeften. Dat hindert volgens de scholen en verenigingen een efficiënt voorzieningengebruik. Toch slagen zij er vooralsnog in om hun sportaanbod te organiseren.

Als de inroostering meer is gericht op de actuele behoeften, is er volgens scholen en verenigingen meer zicht te krijgen op waar efficiënt(er) voorzieningengebruik mogelijk is. Verder wensen scholen en verenigingen (meer) zicht te krijgen op de beschikbaarheid van voorzieningen die ondernemende sportaanbieders in bezit hebben of exploiteren.

De belangrijkste adviezen van het Mulier Instituut die hierop voortbouwen zijn:

- *Gebruik sportvoorzieningen regisseren:* in lijn met de wens van scholen en verenigingen is het raadzaam om het (efficiënter) gebruiken van sportvoorzieningen in de gemeente te 'regisseren.' Dat wil zeggen:
  - > de oplossingen die scholen en verenigingen noemen nader onderzoeken;
  - > die oplossingen (in mindere of meerdere mate) in de praktijk brengen;
  - > in het vervolg monitoren en (op basis van behoeften en aangedragen oplossingen) inspelen op knelpunten die scholen en verenigingen ervaren bij het gebruiken van sportvoorzieningen.
- *Werkgroep:* in het kader van deze monitoring is het relevant om een werkgroep op te richten die periodiek de (mogelijke) knelpunten in de verhouding tussen het aanbod en de behoefte aan het gebruik van sportvoorzieningen onder de loep neemt. Daarmee kunnen knelpunten, en de behoeften en oplossingen die daarmee gepaard gaan, vaker en op een laagdrempelige(re) manier ter sprake komen.
- *Denktank inrichting schoolpleinen:* scholen vinden dat pleinen zich niet altijd lenen voor sport- en bewegingsonderwijs. Dit zijn bij uitstek voorzieningen waarvan zij het gebruik zelf kunnen inroosteren. Daarom is het zinnig om te overdenken hoe pleinen beter zijn te gebruiken voor sport- en bewegingsonderwijs. Daarvoor kan een 'denktank' worden ingericht, waarin vertegenwoordigers van scholen plaatsnemen, maar ook beleidsadviseurs vanuit de gemeente op het gebied van sport, onderwijs en voorzieningen.
- *Inzicht in bezetting:* het is zinnig om een 'digitale tool' (zoals een website of mobiele applicatie) te ontwikkelen die actueel inzicht geeft in de bezetting van sportvoorzieningen. Dat helpt scholen en verenigingen om makkelijk en snel te zien wie wanneer welke sportvoorzieningen gebruikt, en waar er onbenutte capaciteit is.

Al met al is het regisseren van het gebruik van sportvoorzieningen het belangrijkste advies uit het hele ruimteonderzoek. Op die manier kan de gemeente (mogelijke) knelpunten bij het gebruik van sportvoorzieningen namelijk adequaat vaststellen en oplossen, in lijn met de behoeften van scholen en verenigingen.

Deel 1: aanbod en behoefte in cijfers

Inleiding

Sportvoorzieningen maken het beoefenen van sport mogelijk. Ze hebben om die reden een prominente plek in het sportbeleid van gemeenten. Binnen de gemeente Zwijndrecht is dat niet anders. De gemeente Zwijndrecht wil beleidskeuzes maken over knelpunten in de verhouding tussen het aanbod van en de behoefte aan sportvoorzieningen. Ook omdat (enkele) scholen en verenigingen aangaven krapte te (kunnen) ervaren bij het gebruiken van voorzieningen. Het Mulier Instituut onderzocht de verhouding tussen het aanbod en de behoefte aan sportvoorzieningen.

1.1 Onderzoeksvragen

De hoofdvraag in ons onderzoek was als volgt:

Welke beleidskeuzes kan de gemeente Zwijndrecht maken over mogelijke knelpunten in de verhouding tussen het aanbod van en de behoefte aan sportvoorzieningen?

Tot de onderzoeksopdracht behoorde niet na te gaan in hoeverre scholen en verenigingen in de praktijk knelpunten ervaren. We gaan daarom in dit rapport in op *mogelijke* knelpunten. Die komen aan het licht door vanuit normgetallen van sportbonden naar de behoefte aan sportvoorzieningen te kijken (zie paragraaf 1.2).

Het antwoord op de hoofdvraag volgt uit de antwoorden op de volgende deelvragen:

1. Wat is het aanbod van en de (toekomstige) behoefte aan binnensportvoorzieningen van scholen en verenigingen in Zwijndrecht?
2. Wat is het aanbod van en de (toekomstige) behoefte aan buitensportvoorzieningen van verenigingen in Zwijndrecht?
3. Welke maatschappelijke ontwikkelingen beïnvloeden de behoefte aan binnen- en buitensportvoorzieningen in Nederland en in Zwijndrecht?

1.2 Onderzoeksmethoden

Secundaire analyses

We beantwoorden deelvraag 1 en 2 op basis van secundaire analyses. Een secundaire analyse is een methode om eerder verzamelde kwantitatieve data te heranalyseren en te rapporteren.

We benutten de Database SportAanbod (DSA) om het aanbod van binnen- en buitensportvoorzieningen in beeld te brengen. De DSA is een landelijk databestand met gegevens over vrijwel alle reguliere sportvoorzieningen in Nederland. Het

Mulier Instituut beheert de DSA. De gemeente vulde het overzicht van sportvoorzieningen in Zwijndrecht uit de DSA aan waar dat nodig was. We analyseren verhuur- en reserveringsoverzichten om de behoefte aan binnensportvoorzieningen van verenigingen en scholen in 2023 in kaart te brengen. Die overzichten hebben betrekking op de seizoenen 2018/'19 en 2022/'23. Dat zijn seizoenen waarin de voorzieningen niet gesloten waren door de coronacrisis.

Cijfers over het gebruik van gemeentelijke binnensportvoorzieningen in Zwijndrecht vergeleken we met referentiecijfers. Die cijfers zijn afkomstig uit de DSA en gaan over:

- de VSG-regio Zuid Holland Zuid: naast de gemeente Zwijndrecht liggen daarin de gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Vijfheerenlanden;
- gemeenten die op basis van de mate van stedelijkheid en omvang vergelijkbaar zijn met Zwijndrecht, namelijk: Barendrecht, Etten-Leur, Hellevoetsluis, Houten, Oosterhout, Pijnacker-Nootdorp en Ridderkerk²;
- Nederland.

Wat binnensportvoorzieningen betreft richten we ons in dit onderzoek niet op zwembaden. Ze blijven niet helemaal buiten beschouwing, want we in de conclusies in op hoe onderwijsinstellingen zwembaden kunnen benutten voor bewegingsonderwijs, of dat kunnen verkennen.

De buitensportvoorzieningen waarop we ons richten³, zijn de banen en velden die worden gebruikt door verenigingen op het gebied van hockey, tennis, voetbal, handbal, honk- en softbal en korfbal. We drukken de behoefte aan deze voorzieningen in 2023 uit door in te gaan op de baan- en velddruk. De baan- en velddruk in Zwijndrecht vergelijken we met die in Nederland en in referentiegemeenten. Data daarvoor verzamelden we via de DSA.

Velddruk en baandruk

De velddruk berekenen we door het aantal inwoners dat lid is van een vereniging te delen door het aantal velden.

De baandruk berekenen we door het aantal inwoners dat lid is van een tennisvereniging te delen door het aantal banen in de gemeente. Het aantal leden dat in een gemeente woont kan vanwege de reisbewegingen tussen gemeenten afwijken van het aantal leden van de verenigingen per gemeente.

De behoefte aan binnen- en buitensportvoorzieningen van verenigingen in 2030 en 2040 berekenen we aan de hand van normgetallen. Deze zijn ontwikkeld door

² In analyses over de bezetting van binnensportvoorzieningen vergelijken we Zwijndrecht met de gemeente Gorinchem, Haarlemmermeer, Heemskerk, Maassluis, Papendrecht en 's-Hertogenbosch.

³ We kwamen dat met de gemeente Zwijndrecht overeen in de offerte over dit onderzoek.

sportbonden en geven aan hoeveel banen of velden verenigingen gemiddeld nodig hebben voor hun standaardactiviteiten.

Bij het berekenen van de behoefte aan sportvoorzieningen in 2030 en 2040 houden we rekening met bevolkingsprognoses voor Zwijndrecht en met cijfers over de landelijke en gemeentelijke deelname aan de verenigingssporten.

De toekomstige behoefte aan gymnastiekzalen voor bewegingsonderwijs door scholen bepaalden we vanuit de taakstelling van de gemeente die is vastgelegd in de gemeentelijke verordening (Gemeente Zwijndrecht, 2015). We kijken hierbij naar basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs en voortgezet onderwijs. We gebruikten voor de berekening de leerlingprognoses voor 2030 en 2040.

Literatuuronderzoek

Literatuuronderzoek is dé methode om in beeld te brengen welke kennis over een bepaald onderwerp beschikbaar is. Dit sluit aan bij het doel van deelvraag 3. We verzamelden kennis over maatschappelijke ontwikkelingen die de behoefte aan sportvoorzieningen beïnvloeden. Daarbij richtten we ons ten eerste op boeken en rapporten die beschikbaar zijn in de (online) bibliotheek van het Mulier Instituut.

Ten tweede zochten we naar literatuur op het internet. We deden dat door de zoektermen 'sportvoorzieningen' en 'maatschappelijke ontwikkelingen' te combineren.

De gemeente Zwijndrecht stuurde ons ten derde relevante beleidsdocumenten toe over gemeentelijk sportbeleid en Zwijndrechtse sportverenigingen. Die documenten zijn relevant, want ze gaan in meerdere of mindere mate over veranderingen in de beoefening van sport. Die veranderingen hebben invloed op het gebruik van de sportvoorzieningen.

Leeswijzer

Deelvraag 1 staat centraal in hoofdstuk 2. We gaan in op het aanbod van en de (toekomstige) behoefte aan binnensportvoorzieningen in 2023, 2030 en 2040.

In hoofdstuk 3 gaan we daarop in voor buitensportvoorzieningen. Daarmee beantwoorden we deelvraag 2.

Deelvraag 3 staat centraal in hoofdstuk 4. We gaan in op maatschappelijke ontwikkelingen die invloed hebben op de behoefte aan sportvoorzieningen.

De conclusies presenteren we in hoofdstuk 5. We beantwoorden de hoofdvraag en presenteren aanbevelingen over beleidskeuzes.

Binnensport

Dit hoofdstuk gaat over het aanbod van en de behoefte aan binnensportvoorzieningen in Zwijndrecht. We gaan in op de behoefte van sportverenigingen en het bewegingsonderwijs.

2.1 Aanbod

In de gemeente Zwijndrecht zijn drie sporthallen, één sportzaal en zeven gymzalen aanwezig (zie tabel 2.1). Met uitzondering van één gymzaal zijn al deze voorzieningen eigendom van de gemeente. De gymzaal die geen eigendom is van de gemeente, is in het bezit van onderwijscentrum Loket Zwijndrechtse Waard. Deze gymzaal wordt uitsluitend gebruikt voor bewegingsonderwijs.

Tabel 2.1
Sporthallen, sportzalen en gymzalen in de gemeente Zwijndrecht

Sportvoorzieningen	Eigendom	Lengte (m)	Breedte (m)	Hoogte (m)	Aantal zaaldelen	Opmerkingen
<i>Sporthallen</i>						
Develhal	Gemeente	48	28	7	3	Niet beschikbaar voor openbare verhuur
Develsteinhal	Gemeente	44	24	7	3	
Walburghal	Gemeente	44	24	7	3	
<i>Sportzalen</i>						
Den Dam	Gemeente	28	16	7	2	
<i>Gymzalen</i>						
De Bazuin	Gemeente	22	14	n.b.	1	Exclusief voor twee basisscholen, niet beschikbaar voor openbare verhuur
Hart van Meerdervoort	Stichting Trivire (woningcorporatie)	22	14,8	7	1	
Lunenburg	Gemeente	21	12	5	1	
Prins Bernhard Gymzaal	Gemeente	18	10	5	1	
Welhorst	Gemeente	21	12,7	5	1	
Xiejezo	Gemeente	21,6	11,8	5	1	
Loket Zwijndrechtse Waard	Loket Zwijndrechtse Waard	n.b.	n.b.	n.b.	1	De school verhuurt de voorziening aan verenigingen gedurende avonden.

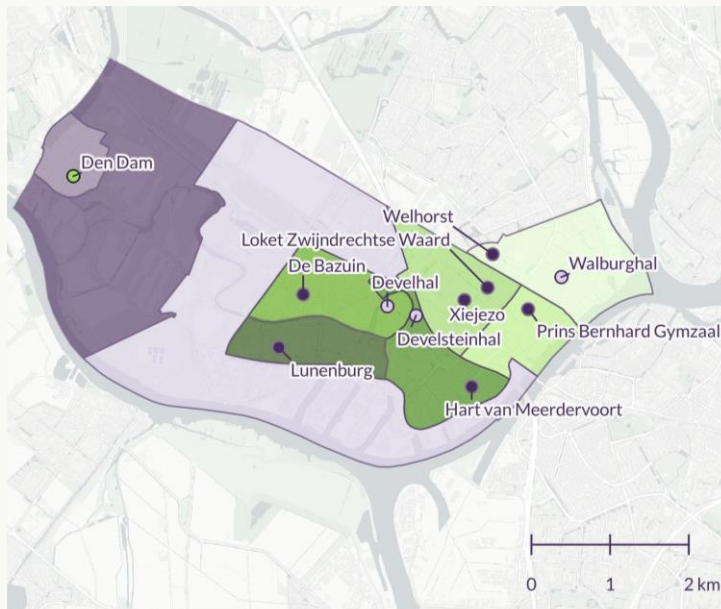
Bron:

Spreiding

Sportzaal Den Dam is gelegen in de kern Heerjansdam. De rest van de binnensportvoorzieningen ligt verspreid over de kern Zwijndrecht (zie kaart 2.1).

Kaart 2.1

Aanbod sporthallen, sportzalen en gymzalen in de gemeente Zwijndrecht in 2023

Wijken Zwijndrecht	Binnensportaccommodaties
Walburg	Gymzaal
Centrum	Sporthal
Noord	Sportzaal
Heer Oudelands Ambacht	
Kort Ambacht	
Nederhoven	
Verspreide bebouwing	
Bebouwde kom Heerjansdam	
Landelijk gebied Heerjansdam	

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023. Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Inwoners van de gemeente Zwijndrecht moeten gemiddeld 1,3 kilometer afleggen naar de dichtstbijzijnde sporthal. Voor 96 procent van de inwoners is de afstand tot de dichtstbijzijnde sporthal minder dan drie kilometer (zie tabel 2.2). Drie kilometer is de afstand die mensen doorgaans bereid zijn om af te leggen voor sportbeoefening (Hoekman et al., 2013).

Voor 9 procent van de inwoners ligt de dichtstbijzijnde sporthal niet in de eigen gemeente, maar in een gemeente rondom Zwijndrecht (Hendrik Ido Ambacht of

Barendrecht). Deze inwoners wonen met name in de wijken Bebouwde kom Heerjansdam en Landelijk gebied Heerjansdam.

Een aanzienlijk deel van de inwoners van de wijken Verspreide bebouwing, Bebouwde kom Heerjansdam en Landelijk gebied Heerjansdam moeten meer dan drie kilometer reizen naar de dichtstbijzijnde sporthal (zie tabel 2.2).

Tabel 2.2

Aantal inwoners, gemiddelde afstand inwoners tot dichtstbijzijnde sporthal en aantal inwoners met een sporthal binnen 3 kilometer in 2023

(in aantallen, in kilometers gemeten over de weg en in procenten)

Wijk	Aantal inwoners	Gemiddelde afstand tot dichtstbijzijnde sporthal	Aandeel inwoners met een sporthal binnen 3 kilometer
Walburg	10.555	0,7	100%
Centrum	4.995	1,2	100%
Noord	6.709	1,4	100%
Heer Oudelands Ambacht	6.180	1,2	100%
Kort Ambacht	7.022	1,2	100%
Nederhoven	6.105	1,5	100%
Verspreide bebouwing	155	2,9	42%
Bebouwde kom Heerjansdam	3.325	2,9	60%
Landelijk gebied Heerjansdam	375	3,7	11%
Gemeente Zwijndrecht	45.421	1,3	96%

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), CBS-vierkanten 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

Benchmark

De drie sporthallen in de gemeente Zwijndrecht vertalen zich naar een aanbod van 2,2 sporthallen per 25.000 inwoners. Dit is vergelijkbaar met het landelijke gemiddelde van 2,1. Het aanbod van 0,6 sportzalen en 3,9 gymzalen is aanmerkelijk lager dan het landelijke gemiddelde, het gemiddelde van vergelijkbare gemeenten en het gemiddelde van de VSG-regio Zuid Holland Zuid (zie tabel 2.3).

Tabel 2.3

Benchmark aanbod binnensportvoorzieningen gemeente Zwijndrecht in 2023

(in aantallen per 25.000 inwoners)

	Sporthallen	Sportzalen	Gymzalen
Gemeente Zwijndrecht	2,2	0,6	3,9
VSG-regio Zuid-Holland Zuid	2,5	0,8	5,4
Referentiegemeenten	2,5	1,0	4,6
Nederland	2,1	1,0	5,9

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023.

2.2 Gebruik

Naar jaar

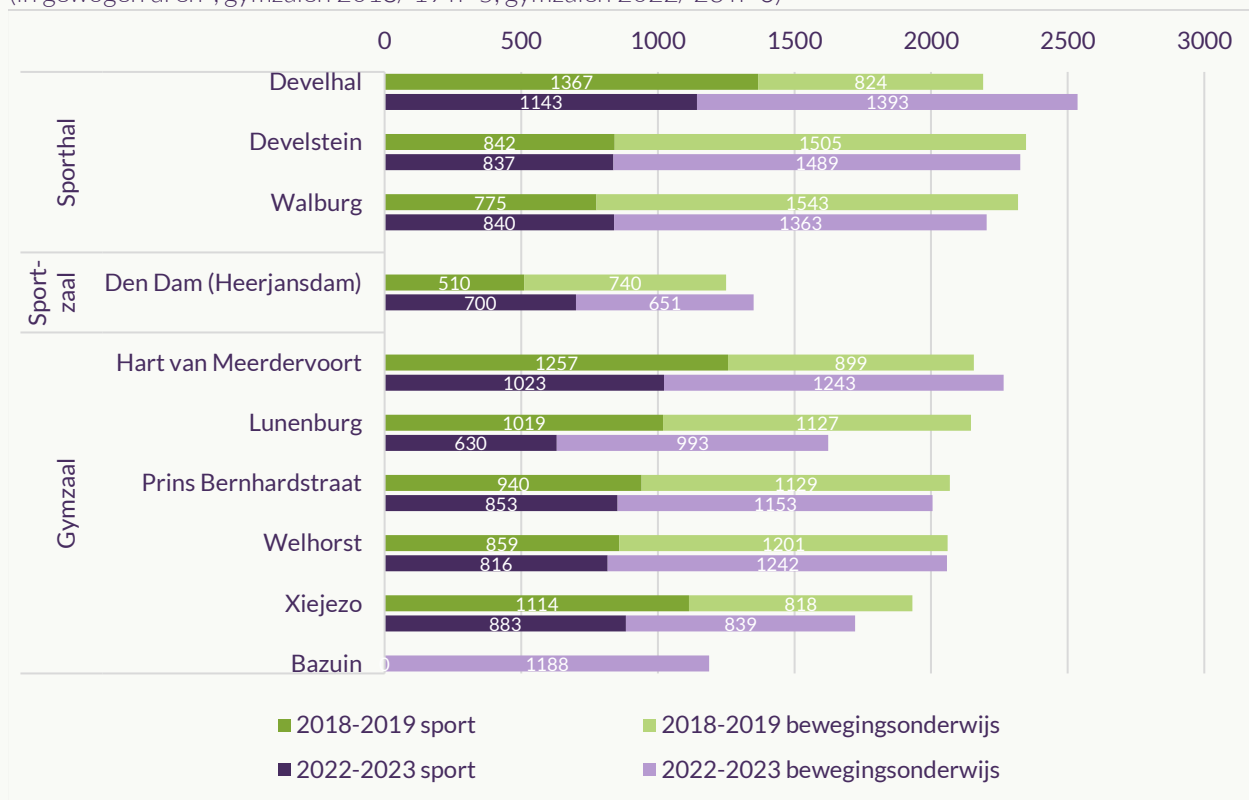
In de gemeentelijke sporthallen in Zwijndrecht werd in het seizoen 2022/'23 gemiddeld 940 uur gesport per hal. In de sportzaal en gymzalen ging het om ongeveer 700 uur. Daarnaast werd in de sporthallen gemiddeld ongeveer 1.410 uur bewegingsonderwijs gegeven per hal. In de sportzaal ging het gemiddeld om ongeveer 650 uur en in de gymzalen om gemiddeld ongeveer 1.100 uur (figuur 2.1). Dit blijkt uit analyse van de reserveringsoverzichten van het seizoen 2018/'19 en 2022/'23.

De gymzalen werden in het seizoen 2022/'23 gemiddeld gezien minder uur voor sport gebruikt dan in seizoen 2018/'19. Dit komt omdat er in 2022 een nieuwe gemeentelijke gymzaal bij is gekomen, namelijk gymzaal De Bazuin. Deze gymzaal is exclusief voor twee basisscholen, niet beschikbaar voor openbare verhuur. De gymzaal werd dan ook alleen gebruikt voor bewegingsonderwijs. Sportzaal Den Dam werd in seizoen 2022/'23 fors meer ingezet voor sport dan in het seizoen 2018/'19.

Figuur 2.1

Gebruik gemeentelijke binnensportvoorzieningen Zwijndrecht voor sport en bewegingsonderwijs in seizoen 2018/'19 en 2022/'23

(in gewogen uren*, gymzalen 2018/'19 n=5, gymzalen 2022/'23 n=6)

Bron: Gemeente Zwijndrecht, reserveringsoverzichten, 2018/'19 en 2022/'23. Bewerking: Mulier Instituut.

* Uren worden gewogen naar gebruik: als één uur een halve zaal wordt gebruikt, tellen we dit als een half uur bezetting.

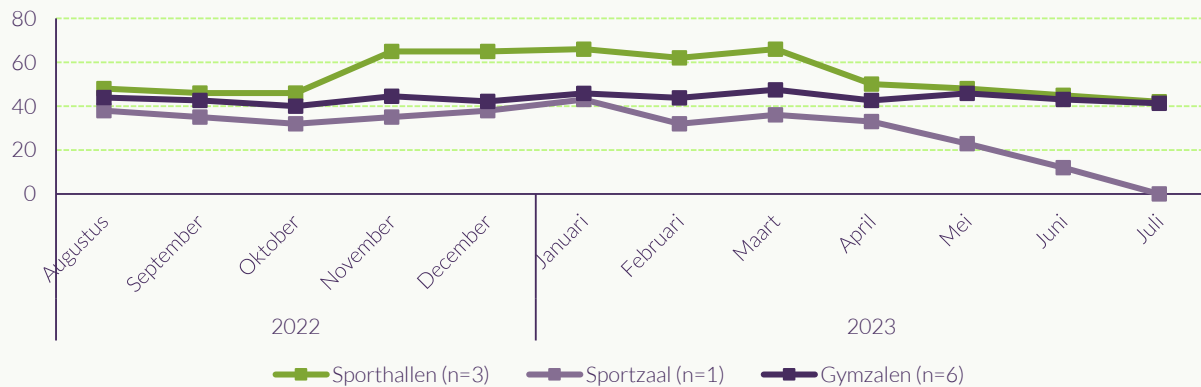
Naar maand

De bezetting van de binnensportvoorzieningen varieerde gedurende het seizoen. Zaalcompetities van 'veldsporten' (bijvoorbeeld hockey, handbal en korfbal) vonden plaats gedurende de wintermaanden, meestal in sporthallen. Daardoor was het gebruik van gymzalen gedurende het seizoen constanter dan dat van de sporthallen en de sportzaal (zie figuur 2.2).

Figuur 2.2

Gemiddelde maandbezetting gemeentelijke binnensportvoorzieningen Zwijndrecht

(in procenten, vakantie- en feestdagen buiten beschouwing gelaten)

Bron: Gemeente Zwijndrecht, reserveringsoverzichten 2022/'23. Bewerking: Mulier Instituut.

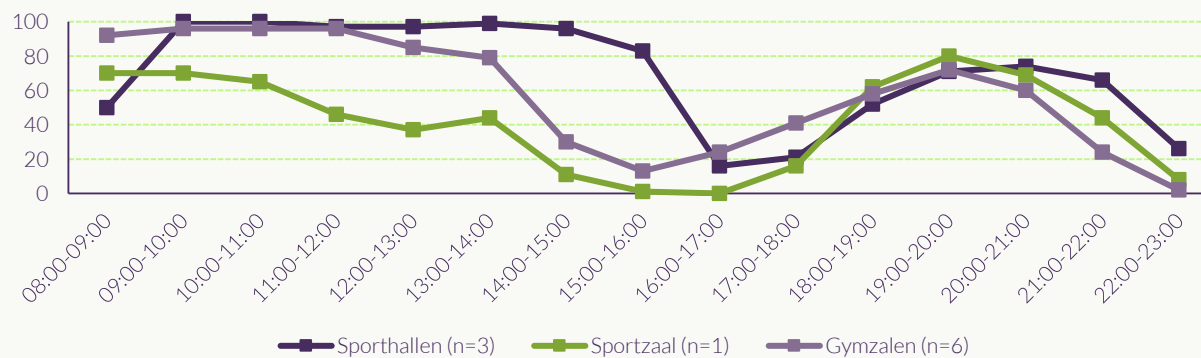
Naar dag

De bezetting van binnensportvoorzieningen varieerde gedurende de dag (zie figuren 2.3 en 2.4). In de ochtend en (vroeg) middag (tussen 09:00-16:00) vindt doordeweeks vooral bewegingsonderwijs plaats. Doordeweeks zijn binnensportvoorzieningen het meest bezet in de avonduren, met een piek tussen 19.00 uur en 21.00 uur.

Figuur 2.3

Gemiddelde doordeweekse bezetting gemeentelijke binnensportvoorzieningen Zwijndrecht in het seizoen 2022/'23

(in procenten, vakantie- en feestdagen buiten beschouwing gelaten)

Bron: Gemeente Zwijndrecht, reserveringsoverzichten 2022/'23. Bewerking: Mulier Instituut.

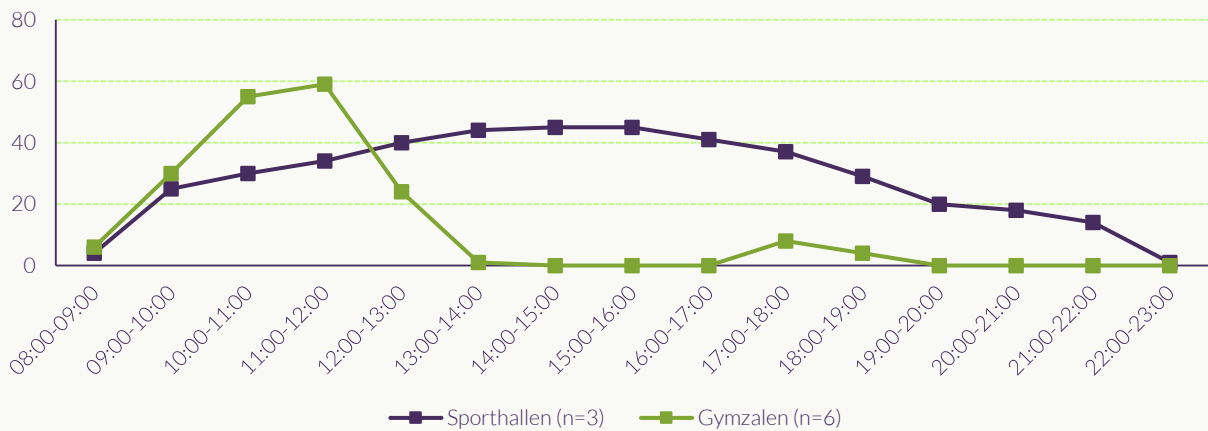
De sportzaal werd op zaterdag alleen gebruikt door de badmintonvereniging van 09:00 tot 10:00 uur (niet in figuur). In de rest van het weekend werd de sportzaal niet gebruikt.

De sporthallen werden op zaterdag gedurende de hele dag gebruikt, maar hadden nog ruim voldoende capaciteit. De gymzalen werden op zaterdagochtend gebruikt tussen 9:00 en 13:00 uur (zie figuur 2.4). Op zondag is er vrijwel geen gebruik van de gemeentelijke binnensportvoorzieningen (niet in figuur).

Figuur 2.4

Gemiddelde bezetting op zaterdag gemeentelijke binnensportvoorzieningen Zwijndrecht in het seizoen 2022/'23

(in procenten, vakantie- en feestdagen buiten beschouwing gelaten)

Bron: Gemeente Zwijndrecht, reserveringsoverzichten 2022/'23. Bewerking: Mulier Instituut.

Bezetting vergeleken

In figuur 2.5 geven we de gemiddelde bezetting van de gemeentelijke sporthallen, sportzaal en gymzalen in Zwijndrecht weer. We doen dit voor verschillende tijdsblokken en perioden in het seizoen 2022/'23.

De sporthallen waren overdag (tussen 08:00 en 16:00 uur) op doordeweekse dagen gemiddeld 90 procent van de tijd bezet. De gymzalen waren ruim drie kwart van deze tijd bezet (74%). Deze bezetting is aanmerkelijk hoger dan die van soortgelijke binnensportvoorzieningen in referentiegemeenten.

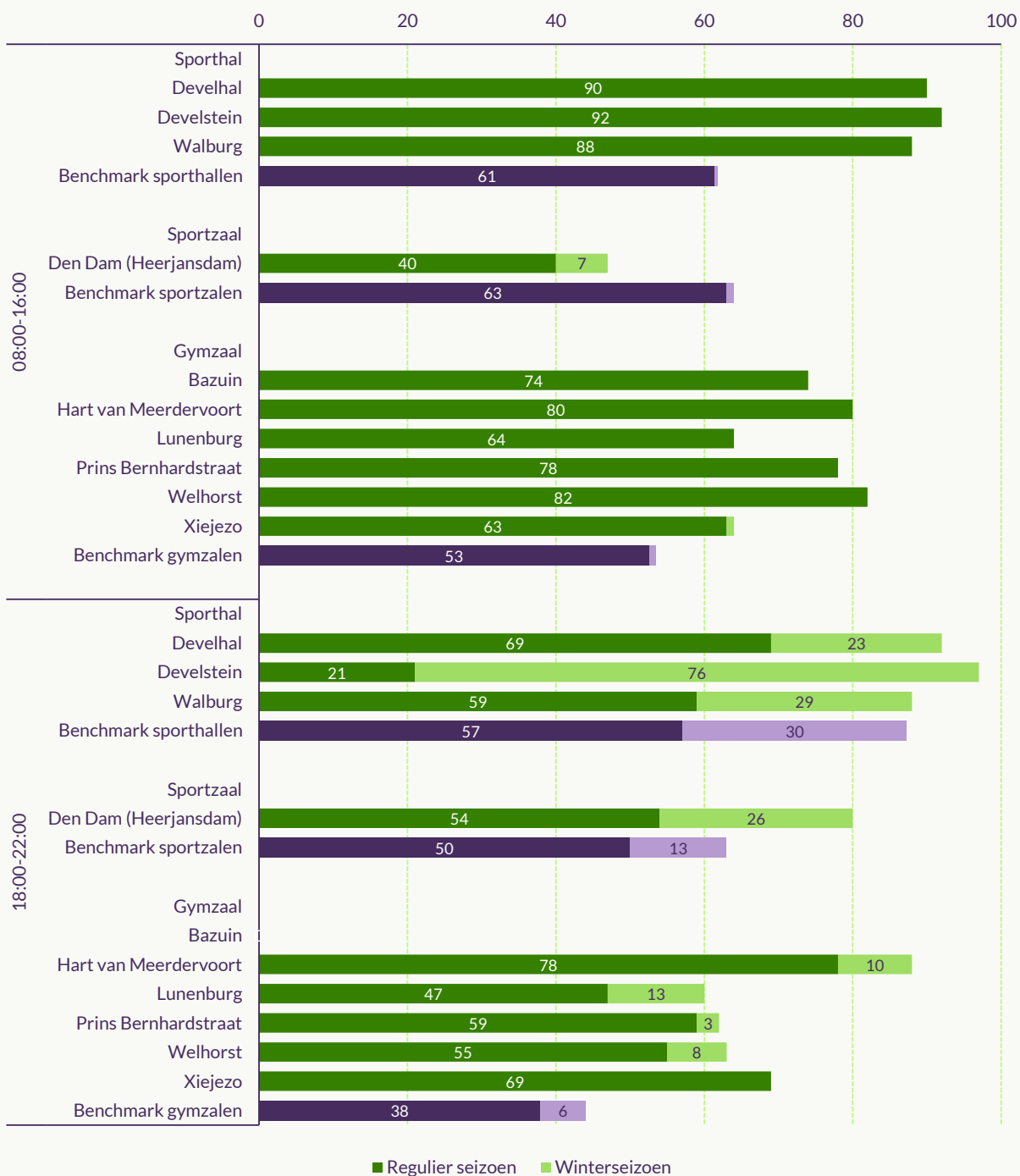
Tijdens de avonduren (van 18:00 tot 22:00 uur) waren de sporthallen in de wintermaanden nagenoeg volledig bezet. De Develsteinhal werd voornamelijk in het winterseizoen gebruikt. In het reguliere seizoen worden de sporthallen weinig gebruikt in de avond, met name Develstein.

Gymzalen waren tijdens de avondpieken gemiddeld 56 procent van de tijd bezet. Dit is een hoge bezetting ten opzichte van vergelijkbare gemeenten (44%). Desondanks is er nog voldoende ruimte voor meer gebruik. Gedurende de avonduren wordt sporthal Bazuin niet gebruikt.

Figuur 2.5

Gemiddelde doordeweekse bezetting gemeentelijke binnensportvoorzieningen, naar tijdsblok en periode, in seizoen 2022/'23

(in procenten, vakantie- en feestdagen buiten beschouwing gelaten)

Bron: Gemeente Zwijndrecht, reserveringsoverzichten 2022/'23. Bewerking: Mulier Instituut.

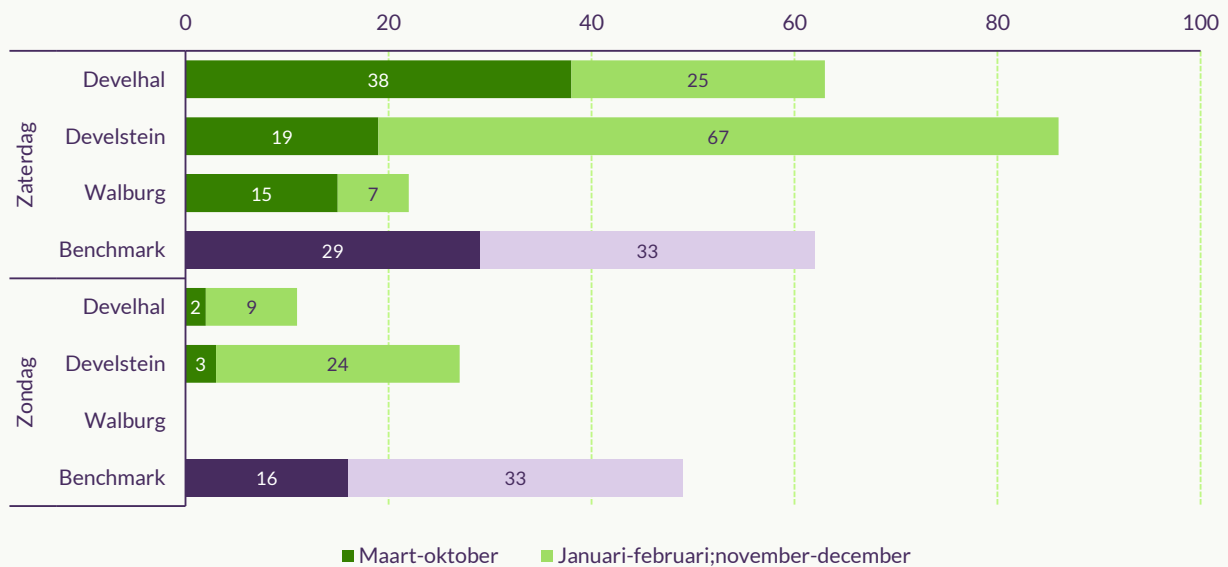
De sporthallen kenden in het reguliere seizoen tussen 09:00 en 19:00 uur een gemiddelde bezetting van 24 procent op zaterdag en 2 procent op zondag. Door de

instroom van veldsporten was de zaterdagbezetting in het winterseizoen 57 procent en de zondagbezetting 13 procent (zie figuur 2.6).

De zaterdagbezetting komt overeen met soortgelijke voorzieningen in referentiegemeenten. De zeer lage zondagbezetting valt op. In referentiegemeenten zijn sporthallen op zondag ongeveer de helft van de tijd bezet (zie figuur 2.6).

Figuur 2.6
Gemiddelde weekendbezetting gemeentelijke sporthallen tussen 09:00 en 19:00 uur in het seizoen 2022/'23

(in procenten, vakantie- en feestdagen buiten beschouwing gelaten)

Bron: Gemeente Zwijndrecht, reserveringsoverzichten 2022/'23. Bewerking: Mulier Instituut.

2.3 Normatieve behoefte

(Georganiseerde) zaalsport

Op basis van landelijke cijfers over sportdeelname en het gebruik van binnensportvoorzieningen (CBS Vrijtijdsomnibus, 2020) verwachten we dat ongeveer 5.500 inwoners van de gemeente Zwijndrecht gebruikmaken van een binnensportvoorziening (sporthal/gymzaal) voor sportbeoefening.

Draagvlakcijfers

De behoefte aan sporthallen voor de (georganiseerde) zaalsport berekenen we aan de hand van draagvlakcijfers. Bij een bepaalde bevolkingsomvang zijn (in theorie) voldoende (potentiële) zaalsporters aanwezig om een sporthal te vullen. De draagvlakcijfers zijn gebaseerd op landelijk onderzoek (zie Schadenberg et al., 2020).

Op basis van draagvlakcijfers stellen we de behoefte aan ruimte voor de (georganiseerde) zaalsport in Zwijndrecht vast op minimaal drie en maximaal vijf sporthallen in 2023. Hierbij gaan we uit van één sporthal per 10.000 tot 17.500 inwoners. De wekelijkse sportdeelname in de gemeente Zwijndrecht is lager dan het landelijke gemiddelde (zie bijlage 4). Het huidige aantal van drie sporthallen, dat aan de onderkant van de behoeftebandbreedte ligt, is daarom voldoende.

De toekomstige bevolkingsomvang hebben we ontleend aan bevolkingsprognoses. Deze prognoses geven we weer in bijlage 1. Het belangrijkste gegeven uit de prognoses is dat het inwoneraantal in Zwijndrecht toeneemt van ongeveer 45.000 in 2023 tot 48.150 in 2040. Dat is een toename van 7 procent. De grootste toename, zowel absoluut als relatief gezien, vindt plaats in de leeftijdscategorie 65 jaar en ouder (+2.000; +20%).

Sporthallen worden met name gebruikt door kinderen. Aangezien de toename in bevolkingsomvang voornamelijk in de leeftijdscategorie 65 jaar en ouder plaatsvindt, heeft de verwachte bevolkingsontwikkeling geringe invloed op de behoefte aan ruimte voor (georganiseerde) zaalsport (zie tabel 2.4).

Tabel 2.4
Behoeftes- en aanbodanalyse sporthallen gemeente Zwijndrecht in 2023, 2030 en 2040

Jaar	Aanbod	Min. behoefte	Max. behoefte
2023	3	3 (2,6)	5 (4,5)
2030	3	3 (2,7)	5 (4,7)
2040	3	3 (2,8)	5 (4,8)

Bron: Primos, 2023; Schadenberg et al. (2020).

Bewegingsonderwijs

Gemeenten hebben een wettelijke taakstelling om te voorzien in sportruimte voor het bewegingsonderwijs, zodat scholen voor basisonderwijs, speciaal onderwijs en voortgezet onderwijs het verplichte aantal klokuren bewegingsonderwijs voor hun leerlingen kunnen verzorgen. Ook kan de gemeente ervoor kiezen de huur van niet-gemeentelijke gymnastieklokalen te vergoeden aan schoolbesturen. Het aantal klokuren waarvoor de gemeente een taakstelling heeft, noemen we het aantal normuren of de normatieve behoefte.

Informatie over de onderwijslocaties, onderwijstypen en grootte van Zwijndrechtse scholen geven we weer in bijlage 2.

Gymnastieklokaal

Een gymnastieklokaal is minstens 252 vierkante meter en de hoogte is minstens 5 meter. Dit kan een gymzaal van (minimaal) 21 bij 12 meter zijn, of een af te scheiden zaaldeel in een sporthal of sportzaal.

In tabel 2.5 zetten we het huidige aanbod van gymnastieklokalen af tegen de huidige en toekomstige behoefte (op basis van het aantal klokuren bewegingsonderwijs). Hierbij kijken we per wijk hoeveel gymnastieklokalen aanwezig zijn (aanbod). In tabel 2.1 is het aantal gymnastieklokalen (zaaldelen) weergegeven per binnensportaccommodatie in de gemeente Zwijndrecht. Vervolgens kijken we hoeveel klokuren bewegingsonderwijs afgenomen worden in de betreffende wijk (behoefte). Een gymnastieklokaal kan per week maximaal 26 uur worden ingezet voor bewegingsonderwijs van het basisonderwijs en speciaal onderwijs, en maximaal 34 uur voor voortgezet onderwijs. Indien nodig kan er medegebruik plaatsvinden van basisonderwijs/speciaal onderwijs en voortgezet onderwijs, om de beschikbare gymnastieklokalen optimaal te benutten. Bij medegebruik maken meerdere scholen van verschillende onderwijstypen gebruik van hetzelfde gymnastieklokaal. Een gymnastieklokaal wordt dan bijvoorbeeld in de ochtend gebruikt door het basisonderwijs, en in de middag door het voortgezet onderwijs.

Op wijkniveau constateren we een tekort aan capaciteit in de wijken Kort Ambacht en Walburg. Binnen die wijken hebben scholen te weinig gymnastieklokalen om te voorzien in de behoefte aan bewegingsonderwijs (zie tabel 2.5). In de wijk Heer Oudelands Ambacht is – op wijkniveau gezien – juist een flink overschot (idem).

Om zo efficiënt mogelijk gebruik te maken van de bestaande gymnastieklokalen kunnen ze door meerdere scholen van verschillende onderwijstypen worden gebruikt (medegebruik). De scholen kunnen (en zullen in de praktijk) ook gebruik maken van gymnastieklokalen in andere wijken.

Tabel 2.5**Aanbod-behoefteanalyse gymnastieklokalen voor bewegingsonderwijs scholen in Zwijndrecht, naar wijk en onderwijstype, in 2023, 2030 en 2040**

(in aantallen, tussen haakjes de onafgeronde behoefte)

Wijk	Onderwijstype	Aanbod	Behoefte					
		2023	2023		2030		2040	
Bebouwde kom Heerjansdam	Basisonderwijs	-	1	(0,4)	1	(0,5)	1	(0,4)
	<i>Totaal</i>	2	1	-	1	-	1	-
Centrum	Basisonderwijs	-	1	(0,3)	1	(0,3)	1	(0,3)
	<i>Totaal</i>	1	1	-	1	-	1	-
Heer Oudelands Ambacht	Basisonderwijs	-	1	(0,9)	1	(0,9)	1	(0,8)
	<i>Totaal</i>	4	1	-	1	-	1	-
Kort Ambacht	Basisonderwijs	-	1	(0,8)	1	(0,8)	1	(0,8)
	Voortgezet onderwijs	-	5	(4,1)	5	(4,1)	4	(4,0)
	<i>Totaal - zonder medegebruik</i>	4	6	-	6	-	5	-
	<i>Totaal - met medegebruik</i>	4	5	-	5	-	5	-
Nederhoven	Basisonderwijs	-	1	(0,9)	1	(0,9)	1	(0,9)
	<i>Totaal</i>	1	1	-	1	-	1	-
Noord	Basisonderwijs	-	1	(0,3)	1	(0,2)	1	(0,2)
	Voortgezet onderwijs	1	3	(2,4)	3	(2,5)	3	(2,4)
	<i>Totaal - zonder medegebruik</i>	3	4	-	4	-	4	-
	<i>Totaal - met medegebruik</i>	3	3	-	3	-	3	-
Walburg	Basisonderwijs	-	3	(2,1)	3	(2,3)	3	(2,3)
	Speciaal onderwijs (sbo & (v)so)	-	1	(0,9)	1	(1,0)	1	(0,9)
	Voortgezet onderwijs	-	3	(2,5)	3	(2,5)	3	(2,4)
	<i>Totaal - zonder medegebruik</i>	4	7	-	7	-	7	-
	<i>Totaal - met medegebruik</i>	4	4	-	6	-	5	-

Bron: Postmus Advies⁴, 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

Zwijndrecht streeft ernaar dat gymnastiekzalen zo dicht mogelijk bij een school gesitueerd zijn. Als maximale afstand tussen de basisscholen en gymnastiekzalen hanteert ze 1.000 meter. Bij scholen in het voortgezet onderwijs gaat het om 2.000 meter.

⁴ Postmus Advies hield bij het opstellen van de leerlingprognoses rekening met bevolkingstoename in Zwijndrecht als gevolg van nieuw te bouwen woningen.

Als we deze richtafstanden aanhouden en rekening houden met het medegebruik van de voorzieningen, constateren we deze knelpunten om alle scholen het gewenste aantal klokuren bewegingsonderwijs te laten afnemen:

- In de wijk Walburg zijn er slechts twee binnensportvoorzieningen (Walburghal, bestaande uit drie zaaldelen, en gymzaal Welhorst), terwijl er acht scholen gevestigd zijn (zes basisscholen, één school voor speciaal onderwijs en één school voor voortgezet onderwijs). Er is een aantal gymnastieklokalen die binnen de richtafstanden vallen voor deze scholen, namelijk de Prins Bernhard Gymzaal (Centrum), de Walburghal (Walburg) en gymzaal Xiejezo (Noord). De totale capaciteit van deze binnensportvoorzieningen is in theorie voldoende voor het totale aantal normuren voor de scholen in Centrum en Walburg.
- De Walburghal (bestaande uit drie zaaldelen) wordt gebruikt door vier scholen in het basisonderwijs en één school in het voortgezet onderwijs. Deze sporthal wordt in de ochtend voornamelijk gebruikt voor het basisonderwijs en in de middag voor het voortgezet onderwijs. Hierdoor wordt de beschikbare capaciteit maximaal benut.
- Gymzaal Welhorst, gelegen in de wijk Noord, is de dichtstbijzijnde gymzaal voor vier basisscholen: De Wegwijzer locatie Hoofdland, OBS Tandem, PC Kindcentrum het Akkoord en Ref. BS Ds. Abraham Hellenbroek. Deze gymzaal biedt onvoldoende capaciteit voor deze basisscholen. Daarom wijkt OBS Tandem uit naar de Walburghal en wijkt Ref. BS Ds. Abraham Hellenbroek uit naar gymzaal Xiejezo. Beide locaties liggen binnen de richtafstand van één kilometer van de betreffende scholen.
- Het Develsteincollege heeft niet voldoende capaciteit in de Develsteinhal. Deze sporthal (bestaande uit drie zaaldelen) kan niet in de normuren bewegingsonderwijs voorzien en het Develsteincollege wijkt daarom voor een aantal uren uit naar de Develhal (ook drie zaaldelen), die binnen normafstand ligt.

In de praktijk blijken voor al die knelpunten oplossingen gevonden die vallen binnen de richtlijnen uit de verordening (Gemeente Zwijndrecht, 2015). De oplossingen bestaan voornamelijk uit medegebruik van voorzieningen en het gebruik van voorzieningen buiten de wijk.

2.4 Conclusie

In de gemeente Zwijndrecht zijn drie sporthallen, één sportzaal en zeven gymzalen aanwezig.

Het gemiddelde aantal sporthallen van 2,2 per 25.000 inwoners is in Zwijndrecht lager dan in vergelijkbare gemeenten, maar vergelijkbaar met dat in Nederland. In Zwijndrecht zijn relatief weinig sportzalen ten opzichte van andere gemeenten en Nederland (0,6 sportzalen per 25.000 inwoners). Vooral het gemiddelde aantal gymzalen per 25.000 inwoners is in Zwijndrecht relatief laag (3,9).

Zwijndrecht beschikt nu en in de toekomst over voldoende sporthallen om in de minimale gebruikersbehoefte te voorzien. De hallen bieden onvoldoende capaciteit om in de maximale behoefte te voorzien. Maar als de gemeente vergrijst, zal deze maximale behoefte in de praktijk niet aan de orde zijn. Wel liggen de sporthallen allemaal in de kern Zwijndrecht, waardoor de inwoners van de kern Heerjansdam een grote reisafstand hebben (>3 km).

Binnensportvoorzieningen werden in Zwijndrecht in het seizoen 2022/'23 vaker gebruikt voor het bewegingsonderwijs dan voor sportactiviteiten. Dat bewegingsonderwijs vindt veelal doordeweeks plaats van 09:00 tot 16:00 uur. Verder zijn binnensportvoorzieningen doordeweeks vooral tussen 18:00 en 22:00 uur bezet. De sporthallen in Zwijndrecht waren in 2022/'23 tussen 18:00 en 22:00 uur ongeveer 90 procent van de tijd bezet. Tijdens de avondpieken waren gymzalen 56 procent van de tijd bezet. Die bezetting is hoger dan die in vergelijkbare gemeenten, maar is er nog voldoende ruimte om de zalen 's avonds meer te benutten.

In de wintermaanden was de bezetting op zaterdag aanmerkelijk hoger dan in de niet-wintermaanden. Dit komt doordat competities van veldsporten in de winter plaatsvinden in sporthallen en sportzalen. Uit de analyse blijkt dat hiervoor voldoende capaciteit is. Qua bezetting valt verder op dat de gemeentelijke binnensportvoorzieningen op zondag niet bezet zijn.

In de wijk Walburg zijn slechts twee binnensportvoorzieningen voor acht scholen. Deze scholen kunnen uitwijken naar voorzieningen in andere wijken. Zij blijven dan binnen de normafstanden. Uit de verhuuroverzichten blijkt dat zij dit ook doen.

De capaciteit van de Walburghal wordt maximaal benut door scholen. Als de behoefte om die hal te gebruiken omhooggaat, kan een knelpunt ontstaan. Maar naar verwachting blijft de behoefte voor bewegingsonderwijs op basis van leerlingprognoses gelijk richting 2040.

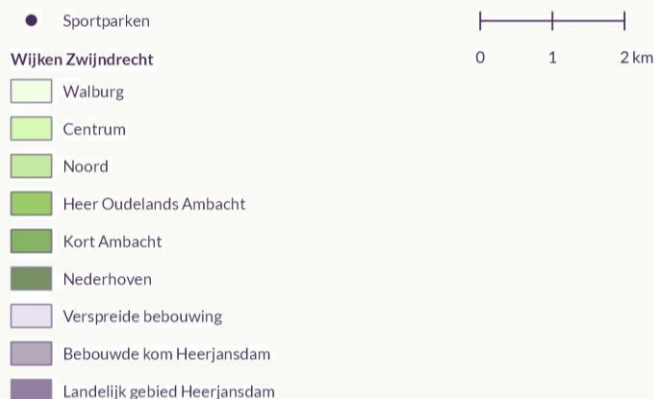
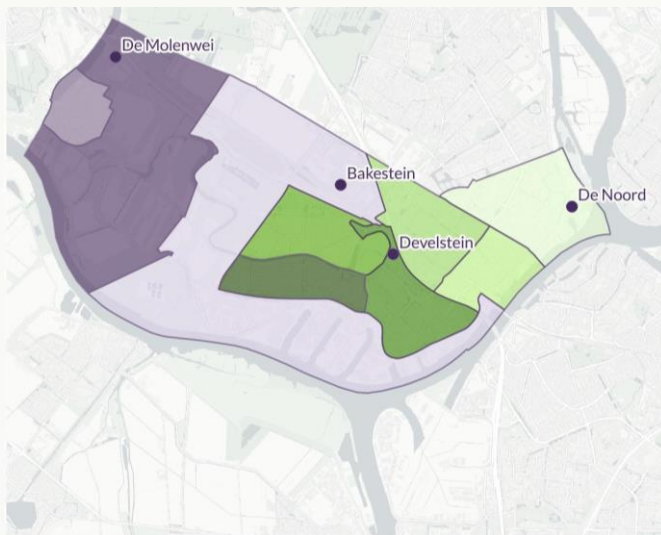
Buitensport

Dit hoofdstuk gaat over het aanbod van en de behoefte aan buitensportvoorzieningen in Zwijndrecht. We gaan in op de behoefte aan banen en velden van hockey-, tennis-, voetbal-, handbal- en honk- en softbalverenigingen.

3.1 Aanbod

Zwijndrecht telt vier sportparken waar buitensportvoorzieningen aanwezig zijn, namelijk Bakestein, Develstein, De Noord en De Molenwei (zie kaart 3.1).

Kaart 3.1
Sportparken gemeente Zwijndrecht in 2023

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023. Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

De buitensportvoorzieningen geven we per sportpark weer in tabel 3.1. Deze zijn vrijwel allemaal eigendom van de gemeente Zwijndrecht. Dat geldt niet voor de tennisbanen en padelbanen van vereniging TopSpinPlaza op sportpark Bakestein.

Tabel 3.1**Buitensportvoorzieningen sportparken gemeente Zwijndrecht in 2023**

Sportpark	Sport	Vereniging	Buitensportvoorzieningen	
De Noord	Voetbal	WVZ	1 kunstgrasveld 1 pupillenveld (kunstgras) 3 natuurgrasvelden	
	Tennis	ZLTC Ter Steeghe	8 tennisbanen (gravel)	
Develstein	Handbal	SV Conventus	1 handbalveld	
	Korfbal	CKV Albatros SV Conventus	4 kunstgrasvelden	
Bakestein	Voetbal	Groote Lindt	3 natuurgrasvelden 1 kunstgrasveld	
	Hockey	HC Derby	1 zandkunstgrasveld 2 watervelden	
	Voetbal	ZVV Pelikaan	2 kunstgrasvelden 2 natuurgrasvelden	
	Tennis	TV De Drie Heugels	8 tennisbanen (4 gravel, 4 SmashCourt)	
	Voetbal	ZBC '97	2 natuurgrasvelden	
	Honkbal- en softbal	HSV Zwijndrecht	1 honkbalveld 1 softbalveld 1 beeballveld	
	Tennis en padel	TopSpinPlaza	6 tennisbanen (gravel) 4 padelbanen	
	De Molenwei	Tennis	TV Heer Jan	8 tennisbanen (vijf gravel, drie SmashCourt)
		Voetbal	VV Heerjansdam	4 natuurgrasvelden 1 kunstgrasveld

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023.

* Deze padelbanen zijn eigendom van ondernemende sportaanbieder TopSpinPlaza. Ons onderzoek naar buitensportvoorzieningen is alleen gericht op gemeentelijke voorzieningen bij verenigingen. We gaan daarom niet in op de behoefte aan padelbanen bij TopSpinPlaza.

3.2 Hockey

Zwijndrecht beschikt over één zandingestrooid veld en twee watervelden voor de beoefening van verenigingshockey. De hockeyvelden liggen op sportpark Bakestein en worden gebruikt door hockeyvereniging HC Derby. Dit is de enige hockeyvereniging in de gemeente Zwijndrecht. Deze vereniging is ontstaan uit een fusie van hockeyverenigingen uit de naastgelegen gemeente Hendrik Ido Ambacht en Zwijndrecht. We vergelijken daarom deze gemeenten samen met referentiecijfers.

Per 25.000 inwoners is er in Zwijndrecht en Hendrik Ido Ambacht 1,0 hockeyveld. In vergelijkbare gemeenten zien we dat het gemiddelde aantal hockeyvelden ruim twee keer zo hoog ligt (tabel 3.2).

Ongeveer 310 inwoners van de gemeente Zwijndrecht en 380 inwoners van de gemeente Hendrik Ido Ambacht waren in 2022 lid van een hockeyvereniging. De georganiseerde hockeydeelname van deze twee gemeenten samen (1,0%) was daarmee lager dan in referentiegemeenten en landelijk, maar hoger dan in VSG-regio Zuid-Holland Zuid (zie tabel 3.2).

Tabel 3.2

Aantal hockeyvelden, ledenpercentage KNHB en gemiddelde velddruk

(velddruk in aantal leden per veld)

	Aantal velden per 25.000 inwoners	Ledenpercentage	Velddruk
Gemeente Zwijndrecht en Hendrik Ido Ambacht	1,0	1,0	242
VSG-regio Zuid Holland Zuid	0,9	0,6	163
Referentiegemeenten	2,1	1,6	275
Nederland	1,4	1,3	255

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023; KNHB via NOC*NSF, 2022. Bewerking: Mulier Instituut.

Hockeyvereniging HC Derby had in het seizoen 2021/'22 ongeveer 850 actieve leden. Ruim twee derde van hen was juniorlid.

De drie velden op sportpark Bakestein boden HC Derby (nipt) onvoldoende ruimte voor het faciliteren van de zaterdagteams in het seizoen 2022/'23 (zie tabel 3.3).

Op basis van bevolkingsgroei en gelijkblijvende sportdeelname verwachten we dat het aantal leden bij de Zwijndrechtse hockeyvereniging toeneemt. De veldbehoefte stijgt daarmee licht (zie tabel 3.3). Het huidige tekort van één veld op zaterdag blijft dus in de toekomst bestaan. Maar dat tekort is minimaal (0,3). In de praktijk is er, in 2023 en in de toekomst, hoogstwaarschijnlijk geen sprake van een knelpunt.

Tabel 3.3**Behoeftte-aanbodanalyse velden Zwijndrechtse hockeyvereniging in het seizoen 2022/'23**

(in (semi-)watervelden)

Jaar	Aanbod	Behoeftte	
		Zaterdag	Zondag
2023	3*	4 (3,3)	2 (1,2)
2030	3	4 (3,3)	2 (1,3)
2040	3	4 (3,4)	2 (1,3)

* Eén van de drie hockeyvelden is een zandingestrooid veld. Dit hoeft niet tussen het gebruik door te worden besproeid, waardoor het een hogere capaciteit heeft dan de (semi-)watervelden. Hier houden we in de berekening geen rekening mee.

3.3 Tennis

In Zwijndrecht zijn dertig tennisbanen in de buitenlucht aanwezig. Per 25.000 inwoners zijn er 16,7 tennisbanen beschikbaar. Het aanbod is daarmee fors groter dan het gemiddelde in vergelijkbare gemeenten, in de regio en in Nederland (zie tabel 3.4).

Ongeveer 900 inwoners van de gemeente waren in 2022 lid van een tennisvereniging. Het ledenpercentage (2,1%) was daarmee lager dan het landelijke en regionale gemiddelde en het gemiddelde van vergelijkbare gemeenten. Door de combinatie van het hoge aantal tennisbanen en het lage ledenpercentage was de baandruk aanzienlijk lager dan elders (zie tabel 3.4).

Tabel 3.4**Aantal tennisbanen, ledenpercentage KNLTB en gemiddelde baandruk**

(baandruk in aantal leden per baan)

	Aantal banen per 25.000 inwoners	Ledenpercentage	Baandruk
Gemeente Zwijndrecht	16,7	2,1	30
VSG-regio Zuid Holland Zuid	12,6	2,2	48
Referentiegemeenten	12,5	3,3	71
Nederland	14,9	3,4	49

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023; KNLTB via NOC*NSF, 2022. Bewerking: Mulier Instituut.

De tennisbanen in Zwijndrecht liggen verspreid over vier sportparken (zie tabel 3.5). De banen van tennisvereniging Zwijndrecht zijn eigendom van TopSpinPlaza en dus niet van de gemeente. Dat geldt ook voor de padelbanen bij TopSpinPlaza.

De beoefening van verenigingstennis nam de voorbije twintig jaar overwegend af. Dat is niet het geval tijdens de coronacrisis. Tijdens die crisis nam het aantal beoefenaars van verenigingstennis toe (idem). Vooralsnog zet die trend zich door (KNLTB, 2023). De vraag is of de toename van de beoefening van tennis in de toekomst beklijft of dat de trend van de afgelopen twintig jaar wordt hervat.

Het aantal tennisbanen bij de verenigingen is ruimschoots voldoende. Sterker nog: bij de verenigingen liggen genoeg banen om in de maximale behoeften van leden te voorzien (zie tabel 3.5). De behoeften zijn gebaseerd op de richtlijn van de KNLTB (zie onze tekst daarover aan het begin van paragraaf 3.1).

Bandbreedtebehoefte

De behoefte van de tennisverenigingen geven we weer in een bandbreedte. In hoeverre de minimale (90 leden per baan) of maximale variant (70 leden per baan) van toepassing is, is afhankelijk van diverse factoren, zoals de demografische opbouw van het ledenbestand en het aantal competitieteams.

Tabel 3.5

Behoefte-aanbodanalyse banen Zwijndrechtse tennisverenigingen in 2023

(in aantallen)

Sportpark	Vereniging	Aanbod	Behoefte	
			Minimaal	Maximaal
Tennispark Ter Steeghe	Z.L.T.C. Ter Steeghe	8	5 (4,9)	7 (6,3)
Sportpark Bakestein	T.V. de Drie Heugels	8	4 (3,1)	4 (3,9)
TopSpinPlaza	T.V. Zwijndrecht	10 (waarvan 6 buiten)	2 (1,8)	3 (2,3)
Sportpark De Molenwei	T.V. Heer Jan	8	4 (3,2)	5 (4,2)

Toekomst

De verwachting is dat het aantal leden bij de Zwijndrechtse tennisverenigingen minimaal toeneemt door de bevolkingsgroei (zie bijlage 1). Het huidige aanbod van tennisbanen blijft daarmee in 2030 en 2040 ruim boven de maximale behoefte (zie tabel 3.6).

Tabel 3.6

Verandering behoefte tennisbanen Zwijndrecht in 2030 en 2040 t.o.v. 2022 o.b.v. bevolkingsprognoses en een stabiele sportdeelname

(in aantallen)

Sportpark	Vereniging	2030		2040	
		Minimaal	Maximaal	Minimaal	Maximaal
Tennispark Ter Steeghe	Z.L.T.C. Ter Steeghe	-	+0,1	+0,1	+0,2
Sportpark Bakestein	T.V. de Drie Heugels	-	-	+0,1	+0,1
TopSpinPlaza	T.V. Zwijndrecht	-	-0,1	-0,1	-0,1
Sportpark De Molenwei	T.V. Heer Jan	-	-	-	-

Padel populariseert. Het ombouwen van tennisbanen tot padelbanen is een manier om in Zwijndrecht met het overschot aan tennisbanen om te gaan. Het Mulier Instituut onderzocht welke afwegingen er voor de gemeente bij die keuze kunnen komen kijken (zie De Kwaasteniet et al., 2022). De gemeente neemt die afwegingen mee bij het maken van beleidskeuzes over het overschot aan tennisbanen

3.4 Voetbal

Op Zwijndrechtse sportparken liggen negentien volwaardige voetbalvelden (pupillenvelden e.d. buiten beschouwing gelaten). Per 25.000 inwoners zijn 10,6 voetbalvelden beschikbaar. Het aanbod is hiermee vergelijkbaar met dat in de VSG-regio Zuid Holland Zuid, maar iets lager dan het landelijke gemiddelde (zie tabel 3.7).

Kunstgrasvelden zijn intensiever te belasten dan natuurgrasvelden. Dat biedt meer mogelijkheden voor trainingen en leidt minder gauw tot afgelasting van competitiewedstrijden. Kritisch voor de capaciteitsberekening wordt dan het aantal competitiewedstrijden dat op één dag (meestal de zaterdag) op een veld kan worden gespeeld.

Tabel 3.7

Aantal voetbalvelden, ledenpercentage KNVB en gemiddelde velddruk

(velddruk in aantal leden per veld)

	Aantal velden per 25.000 inwoners	Percentage kunstgras	Ledenpercentage	Velddruk
Gemeente Zwijndrecht	10,6	26	5,7	134
VSG-regio Zuid Holland Zuid	10,2	23,5	6,3	155
Referentiegemeenten	8,9	33,2	6,6	191
Nederland	11,2	23,7	6,7	149

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023; KNVB via NOC*NSF, 2022. Bewerking: Mulier Instituut.

De voetbalvelden in Zwijndrecht liggen verspreid over drie sportparken. Op sportpark Bakestein zijn drie voetbalverenigingen, die elk hun eigen voetbalvelden hebben. Bij ZVV Pelikaan is er, volgens de richtlijnen van de KNVB, een tekort van één wedstrijdveld op zaterdag. In de praktijk is geen sprake van een knelpunt, want Pelikaan gebruikt de velden van andere voetbalverenigingen op sportpark Bakestein (Gemeente Zwijndrecht, persoonlijke communicatie, 26 oktober 2023). Op sportpark De Molenwei is een overschot aan voetbalvelden (zie tabel 3.8).

Zaterdagvoetbal is een traditie in Nederland. Vooral in gemeenten die van oudsher protestants-christelijk zijn spelen verenigingen op zaterdag. In die gemeenten is zondagsrust belangrijk (Van de Vooren, 2017).

Door ontkerkelijking en ontzuiling zijn religieuze verschillen tussen voetbalverenigingen nu minder belangrijk dan vroeger. Toch neemt zaterdagvoetbal in populariteit toe ten opzichte van zondagvoetbal. Leden van voetbalverenigingen houden de zondag liever vrij voor gezinsactiviteiten (idem). De druk op voetbalvelden neemt hierdoor toe.

ZBC'97 is de enige voetbalvereniging in Zwijndrecht waar wedstrijden op zondag plaatsvinden. De vereniging heeft, vanuit de behoefte gezien, voldoende velden om

een deel van wedstrijden of alle wedstrijden van de huidige zondagteams op zaterdag te organiseren.

Tabel 3.8

Behoeftte-aanbodanalyse velden Zwijndrechtse voetbalverenigingen in het seizoen 2022/'23

(in aantallen, tussen haakjes de onafgeronde behoefte)

Sportpark	Vereniging	Aanbod	Behoeftte		
			Zaterdag	Zondag	Trainingsvelden
De Noord	VVGZ	4 (waarvan 1 kunstgrasveld)*	4 (3,6)	-	2,0 (1,8)
Bakestein	Groote Lindt ⁵	4 (waarvan 1 kunstgrasveld)	n.b.	n.b.	n.b.
	ZVV Pelikaan	4 (waarvan 2 kunstgrasvelden)	5 (4,3)	-	2,0 (2,1)
	ZBC '97	2	2 (1,1)	1 (0,9)	1,0 (1,0)
De Molenwei	VV Heerjansdam	5 (waarvan 1 kunstgrasveld)	3 (2,8)	-	1,5 (1,4)

* Naast de vier volwaardige velden beschikt VVGZ ook over één kunstgraspupillenveld.

Toekomst

De verwachting is dat het aantal leden bij de Zwijndrechtse voetbalvereniging bij een stabiele sportdeelname toeneemt door de bevolkingsgroei. Daarbij houden we rekening met dat de popularisering van vrouwenvoetbal zich voortzet. Dat is momenteel een maatschappelijke trend in het verenigingsvoetbal (Romijn & Elling, 2017). Als de bevolkingsgroei toeneemt, blijft het eerder beschreven knelpunt bestaan (zie tabel 3.9).

⁵ We hebben voetbalvereniging Groote Lindt herhaaldelijk gevraagd om data over teamaantallen met ons te delen. Maar een reactie van deze vereniging bleef achterwege. Groote Lindt is daarom geen onderdeel van onze behoefte-aanbodanalyse.

Tabel 3.9**Verandering behoefte voetbalvelden Zwijndrecht in 2030 en 2040 t.o.v. 2023 o.b.v. bevolkingsprognoses en een stabiele georganiseerde sportdeelname**

(in aantallen)

Sportpark	Vereniging	2030		2040	
		Wedstrijd- velden	Trainings- velden	Wedstrijd- velden	Trainings- velden
De Noord	VVGZ	+0.3	+0.1	+0.3	+0.1
Bakestein	Groote Lindt	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
	ZVV Pelikaan	+0.6	+0.3	+0.6	+0.3
	ZBC '97	+0.1	+0.1	+0.1	+0.1
De Molenwei	VV Heerjansdam	+0.5	+0.2	+0.5	+0.2

3.5 Andere buitensporten

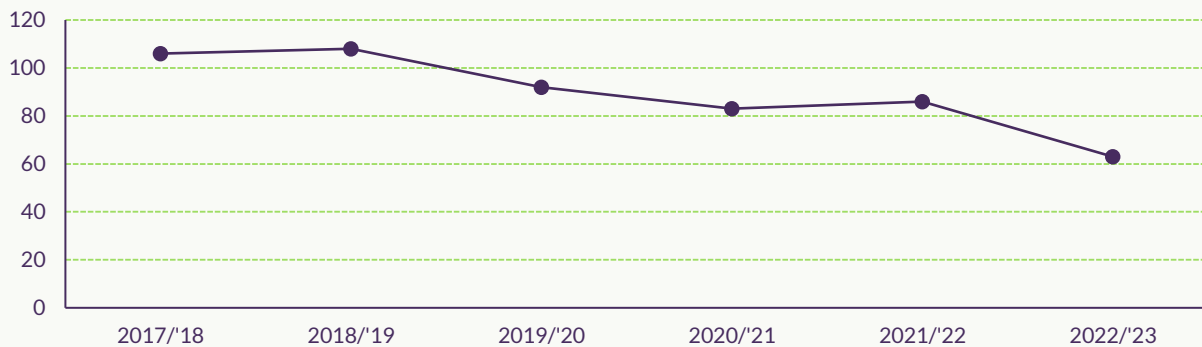
Handbal

SV Conventus is de enige handbalvereniging in de gemeente Zwijndrecht. Deze vereniging heeft de afgelopen vier seizoenen onder 'Drechtsteden Handbal' gespeeld met verenigingen uit Ridderkerk en Papendrecht. Vanaf het seizoen 2023/'24 gaat SV Conventus zelfstandig verder.

Een handbalveld biedt ruimte voor ongeveer 140 leden van een handbalvereniging. Gezien het huidige ledenaantal van SV Conventus en de afname hiervan in de afgelopen vijf seizoenen (zie bijlage 4 en figuur 3.1) is de verwachting dat het huidige aanbod van één handbalveld op sportpark Develstein voldoende is voor de toekomst. Ook met de lichte bevolkingsgroei richting 2040 is het huidige aanbod voldoende voor de toekomst.

Figuur 3.1**Ontwikkeling ledental SV Conventus**

(in aantallen)

Bron: Nederlands Handbal Verbond (NHV), 2023. Bewerking: Mulier Instituut

Honk- en softbal

Honk- en softbalvereniging HSV Zwijndrecht is gevestigd op sportpark Bakestein. De vereniging beschikt over één honkbalveld, één softbal-/jeugd honkbalveld en één beeballveld. In 2023 heeft de vereniging twaalf teams ingeschreven in de competitie van de Koninklijke Nederlandse Baseball en Softball Bond (KNBSB).

Vanuit de richtlijn van de KNBSB geredeneerd biedt het ene softbal-/jeugd honkbalveld nipt onvoldoende capaciteit voor het aantal teams (zie tabel 3.10). Richting 2040 blijft de behoefte nagenoeg gelijk. Maar het tekort is minimaal (0,1 in 2023 en 2030; 0,2 in 2040). Bovendien is er op de andere twee velden bij de vereniging sprake van overcapaciteit.

Tabel 3.10

Behoeftes-aanbodanalyse velden HSV Zwijndrecht in 2023, 2030 en 2040 o.b.v. bevolkingsprognoses en een stabiele sportdeelname

(in aantallen, tussen haakjes de onafgeronde behoefte)

Sportpark	Vereniging	Type veld	Aanbod		Behoeftes	
			2023	2030	2030	2040
Sportpark Bakestein	HSV Zwijndrecht	Honkbalveld	1	1 (0,4)	1 (0,4)	1 (0,4)
		Softbal-/jeugd honkbalveld	1	2 (1,1)	2 (1,1)	2 (1,2)
		Beeballeld	1	1 (0,1)	1 (0,0)	1 (0,1)

Korfbal

In de gemeente Zwijndrecht zijn twee korfbalverenigingen gevestigd op sportpark Bakestein, namelijk SV Conventus en CKV Albatros. De verenigingen beschikken samen over vier korfbalvelden die geschikt zijn voor wedstrijden, met afmetingen van 40x20 meter. Daarnaast is er een vijfde veld. Vanwege een andere/mindere kunstgrasondergrond mag dit alleen gebruikt worden als wedstrijdveld voor de jeugd.

Wanneer we het jeugd wedstrijdveld meerekenen, beschikken de verenigingen volgens de richtlijn van het Koninklijk Nederlands Korfbalverbond (KNKV) over voldoende velden (zie tabel 3.11). Ook in de toekomst is het aanbod nipt voldoende, uitgaande van bevolkingsprognoses en een stabiele sportdeelname.

Op één team na spelen alle Zwijndrechtse korfbalteams hun wedstrijden op zaterdag. Een betere verdeling tussen de zaterdag- en zondagcompetitie kan mogelijk een oplossing bieden voor de krapte op zaterdag.

Tabel 3.11**Behoeftte-aanbodanalyse korfbalvelden Zwijndrecht in 2023, 2030 en 2040 o.b.v. bevolkingsprognoses en een stabiele sportdeelname**

(in aantallen, tussen haakjes de onafgeronde behoefte)

Sportpark	Vereniging	Aanbod			Behoeftte			
		2023	2023		2030		2040	
			Zat.	Zon.	Zat.	Zon.	Zat.	Zon.
Develstein	SV Conventus	5*	1 (0,6)	1 (0,1)	1 (0,6)	1 (0,1)	1 (0,6)	1 (0,1)
Develstein	CKV Albatros		4 (3,7)	0 (0,0)	4 (3,8)	0 (0,0)	4 (3,9)	0 (0,0)

SV Conventus en CKV Albatros beschikken samen over vier volwaardige korfbalvelden van 40x20 meter en één korfbalveld geschikt voor jeugdwedstrijden.

3.6 Conclusie

De buitensportvoorzieningen in de gemeente Zwijndrecht zijn gelegen op vier sportparken. Bakestein is het grootste park, met voorzieningen op het gebied van voetbal, hockey, tennis en padel en honk- en softbal.

Op sportpark Bakestein is onder andere hockeyvereniging Derby gevestigd. In 2023 had de vereniging, vanuit normgetallen geredeneerd, één veld te weinig om in de behoefte van de zaterdagteams te voorzien. Maar dat tekort is minimaal (0,3). In de praktijk is er hoogstwaarschijnlijk geen sprake van een knelpunt. In de toekomst blijft dat zo, want in 2030 (0,3) en 2040 (0,4) blijft het tekort minimaal. Op zondag heeft Derby in 2023, 2030 en 2040 een overschot van twee velden.

In de gemeente Zwijndrecht zijn relatief veel tennisbanen gelegen. De tennisdeelname in de gemeente is daarentegen relatief laag. Daardoor zijn er nu en in de toekomst ruimschoots voldoende tennisbanen in de gemeente aanwezig.

Drie van de vijf Zwijndrechtse voetbalverenigingen bevinden zich op sportpark Bakestein. Eén van deze verenigingen – ZVV Pelikaan – heeft nu en in de toekomst een tekort van één veld. In de praktijk is geen sprake van een knelpunt, want Pelikaan gebruikt de velden van andere voetbalverenigingen op sportpark Bakestein.

Handbalvereniging Conventus loopt nu en in de toekomst naar verwachting niet tegen een capaciteitsprobleem aan. Dat geldt ook de gelijknamige korfbalvereniging én korfbalvereniging Albatros.

Honk- en softbalvereniging HSV Zwijndrecht komt in 2023, 2030 en 2040 één softbal- of jeugdhonkbalveld tekort. Maar ook dat tekort is minimaal en op de andere twee velden bij de vereniging is er sprake van overcapaciteit.

Maatschappelijke ontwikkelingen

Dit hoofdstuk gaat over maatschappelijke ontwikkelingen die de behoefte aan sportvoorzieningen beïnvloeden. We gaan in op ontwikkelingen die demografisch, economisch, sociaal-cultureel, technologisch en politiek-juridisch van aard zijn.

4.1 Demografische ontwikkelingen

Toename hoogopgeleiden

Het aantal hoogopgeleide mensen nam de voorbije decennia toe in Nederland. Iemand die hoger opgeleid is, heeft een opleiding op het niveau van hbo of wo afgerond. In 2003 was 23 procent van de Nederlandse beroepsbevolking hoogopgeleid. In 2020 ging het om 36 procent (Van den Dool et al., 2023).

Tussen 2003 en 2020 nam het aantal laagopgeleide mensen in Nederland af en bleef het aantal middelbaar opgeleide mensen redelijk stabiel (idem). Het aantal hoogopgeleiden neemt in de toekomst verder toe (Van den Dool et al., 2023).

Hoogopgeleiden nemen vaker deel aan sport dan laagopgeleiden (Van den Dool et al., 2023). Als het aantal hoogopgeleiden in Nederland toeneemt, is het mogelijk dat ook de Zwijndrechtse bevolking in de toekomst meer hoogopgeleiden telt. Dat leidt dan mogelijk tot meer behoefte aan binnen- en buitensportvoorzieningen.

Dubbele vergrijzing

Dubbele vergrijzing is de tweede relevante demografische ontwikkeling. Dit houdt ten eerste in dat de gemiddelde leeftijd van de bevolking van Zwijndrecht en Nederland stijgt. En ten tweede dat het relatieve aandeel ouderen onder de bevolking in Zwijndrecht en Nederland toeneemt. In 2030 is ongeveer een kwart van de bevolking in Nederland 65 jaar en ouder (Pulles & Tiessen-Raaphorst, 2018).

Zwijndrecht telt in 2023 45.025 inwoners. In 2050 is dat 49.095 inwoners. Het grootste deel van de toename van 4.070 inwoners (62 procent) doet zich voor onder de bevolking van 75 jaar en ouder (CBS, 2022).

In de regel geldt: hoe ouder mensen zijn, hoe minder zij sporten (Wezenberg-Hoenderkamp & Hoekman, 2016). Dubbele vergrijzing heeft dus eerder minder dan meer behoefte aan binnen- en buitensportvoorzieningen tot gevolg.

Wel is het zo dat ouderen in toenemende mate bewegen. Zij doen dat in en rondom hun huis en in de openbare ruimte. Dubbele vergrijzing resulteert dus waarschijnlijk in meer behoefte aan het benutten van de openbare ruimte voor bewegen. De

gemeente Zwijndrecht kan daarop blijven inspelen door die ruimte sport- en beweegvriendelijk in te richten (Gemeente Zwijndrecht, 2016, 2023⁶).

Ontgroening

Tegenover dubbele vergrijzing staat de maatschappelijke ontwikkeling van ontgroening: het aandeel kinderen en jongeren in de samenleving neemt af (Pulles & Tiessen-Raaphorst, 2018). In Zwijndrecht neemt het aandeel kinderen en jongeren onder de bevolking ook af tussen 2023 en 2040 (zie bijlage 1).

Ontgroening leidt tot minder behoefte aan binnen- en buitensportvoorzieningen. Vooral omdat kinderen in de basisschoolleeftijd relatief vaak verenigingssport beoefenen (RIVM, 2022a).

Toename migranten

Migranten vestigen zich in toenemende mate in Nederland. In stedelijke gebieden is dat in sterkere mate het geval dan in niet-stedelijke gebieden (Pulles & Tiessen-Raaphorst, 2018). Zwijndrecht is een stedelijk gebied.

De sport- en beweegdeelname van migranten ligt doorgaans lager dan die van mensen die in Nederland geboren zijn (Pulles & Tiessen-Raaphorst, 2018). Migranten hebben meestal minder belangstelling voor (verenigings)sporten die in Nederland traditioneel veel beoefenaars kennen. Dit komt doordat zij in hun land van herkomst minder zijn gesocialiseerd in het beoefenen van (verenigings)sport (idem).

Een kanttekening is: hoe langer migranten in Nederland wonen, hoe vaker zij sporten. Dit geldt in het bijzonder voor tweedegeneratie-migranten. Hun sportdeelname is hoger dan die van migranten die behoren tot de eerste generatie. Tweedegeneratie-migranten beoefenen vaker nieuwe sporten dan 'traditioneel' veel beoefende sporten in Nederland (Vogels, 2014; Synergia, in Visser et al., 2016).

Prognoses over hoeveel migranten zich in de toekomst in Nederland en in Zwijndrecht vestigen, zijn niet beschikbaar. Als zich in Zwijndrecht meer migranten vestigen, is het vooral te verwachten dat de verscheidenheid van de beoefening van sport daardoor toeneemt. De behoefte aan ruimte voor sport diversifieert daardoor.

4.2 Economische ontwikkelingen

Sportbezuinigingen

De kans op armoede is het grootst bij eenoudergezinnen, alleenstaanden, laagopgeleide kostwinners, niet-westerse huishoudens en bijstandontvangers (Visser et al., 2016).

⁶ De bron is hier het Zwijndrechts Sport- en Preventieakkoord 2.0. Dit is geschreven door meerdere stakeholders, maar de gemeente stuurde ons het akkoord toe. Daarom verwijzen we in dit rapport naar de gemeente als auteur.

Bezuinigingen op sport vinden vaker plaats in huishoudens waarin het inkomen relatief laag is. In die huishoudens is de deelname aan sport überhaupt al relatief laag (Hover & Van Eldert, 2023).

Cijfers over de sportdeelname naar inkomensniveau in Zwijndrecht zijn niet beschikbaar, maar landelijk is het clublidmaatschap van mensen met een relatief laag inkomen aanmerkelijk lager dan dat van mensen met een relatief hoog inkomen (RIVM, 2022a).

Het effect van een eventueel iets toenemende armoede op clublidmaatschap, en daarmee de behoefte aan sportvoorzieningen, is daarmee naar verwachting beperkt. Temeer omdat sportbezuinigingen vaker plaatsvinden op sportmaterialen dan op clublidmaatschappen (Hover & Van Eldert, 2022).

Recessie en coronacrisis

De Nederlandse economie verkeerde in 2020 in een recessie (CBS, 2022). Deze hing samen met de coronacrisis. Minder Nederlanders gingen door de coronacrisis sporten, en mensen die bleven of gingen sporten, deden dat op een andere manier dan voor de crisis. Een deel van de sportvraag is daardoor weggevallen of verschoven (Pulles et al., 2022). Het 'traditionele' sporten in team- en competitieverband staat onder druk. Dat geldt vooral voor binnensporten.

Groei is te zien in het beoefenen van sporten in een individueel verband en in een anders georganiseerd verband dan verenigingen (idem). Het gaat bijvoorbeeld om hardlopen, racefietsen en sporten bij ondernemende sportaanbieders.

Al met al heeft de coronacrisis de behoefte aan sport eerder doen afnemen dan toenemen. Maar de crisis heeft vooral voor een andersoortige behoefte aan sport gezorgd.

Toename vrijetijdsvoorzieningen

Het aantal vrijetijdsvoorzieningen neemt toe (Visser et al., 2016). Naast sportverenigingen kunnen mensen kiezen uit onder meer megabioscopen, skihellingen, kinderparadijzen, festivals en evenementen (idem).

De toename van het aantal vrijetijdsvoorzieningen heeft voor sportverenigingen tot gevolg dat zij te maken krijgen met meer 'concurrentie.' Zowel binnen als buiten de sport.

Het aantal ondernemende sportaanbieders nam de afgelopen jaren sterk toe. Ondernemende sportaanbieders hebben meestal een rechtsvorm van waaruit ze winst mogen maken. Maar dat betekent niet dat ze alleen daarop gericht zijn. Ondernemende sportaanbieders willen door het organiseren van sport ook maatschappelijke waarden creëren, zoals het bevorderen van gezondheid en sociale ontmoeting.

Het feit dat mensen door de komst van meer vrijetijdsvoorzieningen meer te kiezen hebben, gaat aan de ene kant eerder gepaard met een afname dan met een toename van de behoefte aan ruimte voor sport. Dit is zowel in Nederland als in Zwijndrecht het geval.

Aan de andere kant zorgt de toename van sportaanbod via ondernemers er in Nederland en Zwijndrecht voor dat de vraag naar ruimte voor sport en bewegen eerder gelijk blijft of toeneemt dan afneemt. Daarbij gaat het dan wel (grotendeels) om ruimte voor aanbod van sportondernemers, die bijvoorbeeld actief zijn op het gebied van fitness en padel.

4.3 Sociaal-culturele ontwikkelingen

Individualisering en informalisering

Individualisering en informalisering zijn belangrijke sociaal-culturele ontwikkelingen. Mensen hebben door individualisering meer autonomie om hun leven naar eigen wens in te richten (Schnabel, in Visser et al., 2016). Informalisering leidt tot een toenemend belang van virtuele netwerken boven traditionele organisaties als verenigingen (idem).

Het aantal mensen dat ongeorganiseerd of anders georganiseerd sport is door deze ontwikkelingen toegenomen. De behoefte aan ruimte voor sport en bewegen verandert daardoor. Een gevolg is dat de gemeente Zwijndrecht en andere gemeenten de openbare ruimte 'sport- en beweegvriendelijk' inrichten (Gemeente Zwijndrecht, 2016, 2023; RIVM, 2022b). Daarbij past ook de trend dat schoolpleinen in toenemende mate sport- en beweegvriendelijker worden ingericht (RIVM, 2022b).

Verenigingen zullen zich tot op bepaalde hoogte aan moeten passen aan de veranderende vraag naar het beoefenen van sport. Doordat meer mensen zich minder verbonden voelen of kunnen voelen met een vereniging, kan het bijvoorbeeld lastig(er) worden om voldoende vrijwilligers te vinden. Maar dat hoeft niet altijd zo te zijn, want verenigingen vervullen ook een belangrijke gemeenschapsfunctie in een samenleving die individualiseert en informaliseert.

Hedonistische waarden staan steeds vaker centraal in de identiteit en leefstijl van mensen. Genieten, plezier maken en beleven zijn daarin kernwoorden. Vooral jongere generaties streven hedonistische waarden na (Pulles & Tiessen-Raaphorst, 2018). Een toenemend aantal jongeren hecht bijvoorbeeld waarde aan het hebben van weinig verplichtingen en veel flexibiliteit bij het beoefenen van sport. Dit zijn aspecten waar een 'traditioneel' verenigingslidmaatschap in de regel niet per se bij aansluit.

Door het toenemende belang van hedonistische waarden neemt de behoefte aan sport- en beweegr ruimte niet zozeer af of toe, maar verandert deze. In Zwijndrecht is

dit ook het geval, gezien de toename van de ongeorganiseerde en anders georganiseerde sport in de voorbije jaren (Gemeente Zwijndrecht, 2016, 2023). De gemeenschapsfunctie van verenigingen kan betekenen dat individualisering en informalisering maar weinig invloed zullen hebben op de behoefte aan verenigingsaccommodaties in Zwijndrecht.

Belang van gezonde leefstijl

Niet alleen hedonistische waarden, maar ook gezondheid staat vaker centraal in de identiteit en leefstijl van mensen. De gevolgen van de o samenleving werden het afgelopen decennium duidelijker (Visser et al., 2016). Het aantal mensen met beweegarmoede en overgewicht steeg.

De gemeente Zwijndrecht is onderdeel van de regio Zuid-Holland Zuid. Ten opzichte van die regio is er in Zwijndrecht sprake van relatief veel overgewicht onder de bevolking (Dienst Gezondheid & Jeugd zhz, 2022).

Sporten en bewegen is een integraal onderdeel van een gezonde leefstijl. Toch is de sport- en beweegdeelname in Nederland de afgelopen twintig jaar nauwelijks toegenomen (RIVM, 2022c). Dat gezondheid vaker centraal staat in de leefstijl van mensen leidt dus niet per se tot meer vraag naar ruimte voor sport en bewegen in Nederland en Zwijndrecht.

Qua gezondheid doen zich verschillen voor tussen groepen mensen. Mensen die behoren tot hogere inkomens- en opleidingsgroepen, sporten en bewegen vaker vanuit het belang van een gezonde leefstijl dan mensen uit lagere inkomens- en opleidingsgroepen (Pulles & Tiessen-Raaphorst, 2018). Het belang van een gezonde leefstijl gaat eerder gepaard met meer dan met minder behoefte aan verenigingsaccommodaties in Zwijndrecht.

Het belang van een gezonde leefstijl zorgt er in combinatie met individualisering en informalisering voor dat mensen meer andere vormen van sport gaan beoefenen dan verenigingssport. Het leidt eerder tot een toename van de vraag naar sporten en bewegen in de openbare ruimte dan bij gemeentelijke sportaccommodaties.

Meer acceptatie van en zorg voor mensen met een beperking

De laatste relevante sociaal-culturele ontwikkeling is dat de acceptatie van en de zorg voor het beoefenen van sport door mensen met een beperking toeneemt (Kenniscentrum Sport & Bewegen, 2023). Toch leidt dit vooralsnog niet tot een toename van de behoefte aan *aangepaste* sportvoorzieningen (idem).

4.4 Technologische ontwikkelingen

Toename internetgebruik jongeren

Jongeren internetten in toenemende mate, onder andere door e-sports te beoefenen. Maar dat is wat anders dan dat zij zelf actief sporten. Door de toename van internetgebruik sporten jongeren minder (Van Den Dool, in Visser et al., 2016).

Dat is niet zonder gevolgen, want kinderen en jongeren vormen een groep die naar verhouding relatief vaak sport. Het gaat dan vooral om kinderen van de basisschoolleeftijd.

De toename van internetgebruik onder kinderen en jongeren leidt in Zwijndrecht eerder tot minder dan tot meer behoefte aan binnen- en buitensportvoorzieningen.

Nieuwe media

Nieuwe media maken het makkelijker om (tijdelijke) gemeenschappen op het gebied van sport te organiseren. Het belang van sportverenigingen neemt daardoor eerder af dan toe.

Voor individuele sporters ontstaan meer mogelijkheden om hun prestaties en gezondheid te monitoren. Bijvoorbeeld via een mobiele applicatie als Strava. De populariteit van deze en andere applicaties gaat gepaard met een toename van het aantal anders georganiseerde en ongeorganiseerde sporters (Van den Dool, 2023).

De behoefte aan verenigingsaccommodaties neemt door deze ontwikkeling eerder af dan toe. Voor de behoefte aan het gebruiken van de openbare ruimte voor sport en bewegen geldt het tegenovergestelde.

Informatisering

Informatisering verwijst naar de toename van (het gebruik van) informatie- en communicatietechnologie in de samenleving (Visser et al., 2016). Door informatisering bewegen mensen minder op een werkdag. Steeds minder mensen hebben beroepen waarin fysieke arbeid centraal staat. Het zitgedrag neemt toe. De afgelopen jaren is dat in lichte mate het geval (RIVM, 2022d).

Om aan de beweegnorm te voldoen, moeten meer mensen sporten en bewegen in hun vrije tijd. Maar de sport- en beweegdeelname is de afgelopen twintig jaar nauwelijks toegenomen (RIVM, 2022c).

Informatisering, de toename van het zitgedrag en het nauwelijks toenemen van het sport- en beweeggedrag resulteren in Zwijndrecht en in Nederland eerder in een gelijkblijvende behoefte aan binnen- en buitensportvoorzieningen dan in een toename van die behoefte.

4.5 Politiek-juridische ontwikkelingen

Bezuinigingen

Het voeren van sportbeleid is geen wettelijke verplichting voor gemeenten. Als gemeenten zich voor bezuinigingen gesteld zien, kan sport (een) 'kind van de rekening' zijn.

In de afgelopen decennia zijn er sportvoorzieningen geprivatiseerd. Ze zijn dan overgedragen aan verenigingen of andere particuliere bezitters. Daarnaast is er een

sterke autonome groei geweest van commercieel sportaanbod, zoals dat van fitnesscentra, yoga- en dansscholen en boksscholen.

Daarmee is een groter deel van het sport- en beweegaanbod in de private sfeer terechtgekomen, en daar geldt marktwerking. Dat betekent dat het aanbod meebeweegt met de ontwikkelingen in de koopkrachtige vraag, en die vraag reageert op nieuw aanbod.

Deze 'markt voor sport en bewegen' is minder of niet toegankelijk voor mensen met een beperkt inkomen. Zij zijn aangewezen op de openbare ruimte voor sportbeoefening en/of publiek of gesubsidieerd sportaanbod, zoals dat van zwembaden en sportverenigingen.

Bezuinigingen op sport door gemeenten kunnen resulteren in een verminderde kwaliteit en beschikbaarheid van de voorzieningen waar verenigingen gebruik van (willen) maken. Bezuinigingen kunnen ook meer vragen van leden van verenigingen, in de vorm van hogere huurtarieven en contributies en een toenemende vraag naar inzet van vrijwilligers. Dit kan eraan bijdragen dat mensen hun clublidmaatschap opzeggen. Als die ontwikkeling zich voordoet, slinkt de behoefte aan sportvoorzieningen bij verenigingen in Zwijndrecht.

Wettelijke verplichting bewegingsonderwijs

De richtlijn van twee lesuren bewegingsonderwijs per week is recent omgezet naar een wettelijke verplichting (PO Raad, z.d.). Bewegingsonderwijs van scholen hoeft niet per se plaats te vinden bij binnen- en buitensportvoorzieningen. Meer bewegingsonderwijs gaat eerder gepaard met meer dan met minder behoefte aan sportvoorzieningen in de gemeente Zwijndrecht.

Sommige scholen in het voorgezet onderwijs profileren zich op het gebied van sport en bewegen. Bijvoorbeeld door een Topsport Talenschool te zijn (voorheen waren dat zogeheten LOOT-scholen) en door 'sportklassen' te organiseren.

Andere beleidsaccenten

Tot slot zijn relevante politiek-juridische ontwikkelingen dat in beleid de aandacht voor een veilig sportklimaat, integriteitskwesties in de sport en de (fysieke) toegankelijkheid van de sport is toegenomen. Dit is onder andere terug te zien in het landelijke sportakkoord en in de gemeentelijke sportakkoorden. Dit leidt niet zozeer tot een toename van de behoefte aan sportvoorzieningen, maar wel tot anders nadenken over het inrichten en gebruiken van (de toeleiding tot) die voorzieningen.

4.6 Conclusie

Kansen voor een toename van de behoefte aan binnen- en buitensportvoorzieningen zijn de toename van het aandeel hoogopgeleiden en de toename van het aantal uren bewegingsonderwijs.

De dubbele vergrijzing en het toenemende belang van een hedonistische levensstijl hebben als gevolg dat de behoefte aan binnen- en buitensportvoorzieningen eerder af- dan toeneemt. Het zijn daarmee bedreigingen. Andere bedreigingen voor de vraag naar binnen- en buitensportvoorzieningen zijn ontgroening, de opkomst van nieuwe media en toenemend internetgebruik onder jongeren.

Een aantal ontwikkelingen heeft geen of een minimaal effect op de behoefte aan binnen- en buitensportvoorzieningen: de toename van armoede, de toename van inflatie, informalisering en individualisering.

Als we alles overzien, is het vanuit maatschappelijke ontwikkelingen eerder te verwachten dat de vraag naar binnen- en buitensportvoorzieningen gelijk blijft of licht afneemt dan dat deze toeneemt.

Conclusies

We beantwoorden de hoofdvraag in dit hoofdstuk. Centraal staan ook beleidskeuzes die de gemeente Zwijndrecht kan maken over knelpunten in de verhouding tussen het aanbod van en de behoefte aan binnen- en buitensportvoorzieningen.

Aanbod en (nauwelijks groeiende) behoefte in balans

Een conclusie is dat de sportvoorzieningen in Zwijndrecht in 2023 overwegend voorzien in de behoefte die er is om die te gebruiken. Die behoefte neemt nauwelijks toe in 2030 en 2040. Niet vanuit de bevolkingsontwikkeling in Zwijndrecht en niet vanuit relevante maatschappelijke ontwikkelingen.

Scholen lopen hooguit tegen een capaciteitsprobleem aan bij het gebruiken van binnensportvoorzieningen. Momenteel lukt het ze om binnen de normafstanden een alternatieve voorziening te vinden voor de voorziening(en) die ze normaliter gebruiken. Als de behoefte aan bewegingsonderwijs toeneemt, volstaat die oplossing misschien niet meer.

Binnensportvoorzieningen worden efficiënt gebruikt (voor bewegingsonderwijs). Waarschijnlijk hangt dat samen met de relatief korte afstanden naar die voorzieningen in de gemeente.

Meedenken met scholen en verenigingen

Toch doen zich in de gemeente een aantal (mogelijke) knelpunten voor. We presenteren daar beleidskeuzes over in het vervolg van dit hoofdstuk.

We adviseren de gemeente Zwijndrecht om de uitkomsten van dit onderzoek met de scholen en verenigingen te bespreken. Het is raadzaam om in ieder geval in gesprek te gaan met alle verenigingen die op één sportpark zijn gevestigd. Mogelijk kunnen zij elkaars capaciteit aan velden en banen meer, anders of beter benutten. Relevante vragen zijn bijvoorbeeld of er op sportpark Bakestein ruimte is voor softbal en hockey op voetbalvelden en of de voetbalverenigingen, meer dan nu het geval is, gebruik kunnen maken van elkaars velden.

Hoe meer verenigingen en scholen uiteindelijk mee kunnen denken met beleidskeuzes die uit onze aanbevelingen volgen, hoe groter de kans is op draagvlak voor die keuzes.

Meer bewegingsonderwijs op banen en velden en in de openbare ruimte

Zwijndrecht beschikt nu en in de toekomst naar verwachting over voldoende sporthallen (zie hoofdstuk 2) om aan de minimale behoefte te voorzien. Maar de hallen bieden onvoldoende capaciteit om in de maximale gebruikersbehoefte te voorzien.

Het aantal gymzalen in de gemeente is relatief laag (zie hoofdstuk 2). Sommige scholen wijken uit naar sporthallen en gymzalen om te voorzien in het aantal normuren bewegingsonderwijs dat zij moeten aanbieden.

Vanuit de (mogelijke) beperkingen van de capaciteit van sporthallen en gymzalen geredeneerd, adviseren we de gemeente Zwijndrecht om met scholen te kijken of zij overdag voor bewegingsonderwijs vaker gebruik kunnen maken van de banen en velden op verenigingsaccommodaties en van de openbare ruimte. Vanuit het sport- en Zwijndrechts Sport en Preventieakkoord 2.0 gebeurt dat inmiddels al (Gemeente Zwijndrecht, 2023). We brachten de bezetting van banen en velden gedurende de dagen niet in beeld, maar waarschijnlijk worden die – net als in menig andere gemeente – overdag niet volledig benut en is er dus ruimte (Hoekman & Schadenberg, 2023).

Het is ook raadzaam om na te gaan of schoolpleinen sport- en beweegvriendelijker ingericht kunnen worden om ze te benutten voor bewegingsonderwijs.

Tot slot is het relevant om te verkennen in hoeverre scholen in de gemeente zwembaden en de turnhal kunnen en willen gebruiken voor bewegingsonderwijs. Deze voorzieningen waren geen onderdeel van onze capaciteitsanalyses.

Blijven inzetten op sport- en beweegvriendelijke openbare ruimte

We adviseren de gemeente om, zoals vanuit het Sport- en Preventieakkoord 2.0 al gebeurt (Gemeente Zwijndrecht, 2023), in te blijven zetten op het sport- en beweegvriendelijker inrichten van de openbare ruimte. Niet alleen omdat deze ruimte mogelijkheden biedt voor bewegingsonderwijs van scholen. Door in te zetten op de openbare ruimte speelt de gemeente ook in op verschillende trends, zoals de toename van de beweegbehoefte door dubbele vergrijzing, het toenemende belang van een gezonde levensstijl, informalisering en individualisering.

Zondaghockey onderzoeken

Hockeyvereniging Derby komt op zaterdag één veld tekort om in 2023, 2030 en 2040 in de gebruikersbehoefte van jeugdleden te voorzien. Wel is dat tekort minimaal. In de praktijk is er hoogstwaarschijnlijk geen sprake van een knelpunt.

Mocht dat knelpunt wel ontstaan, dan is het relevant om de mogelijkheden voor zondaghockey te onderzoeken. De wedstrijden van jeugdteams van Derby kunnen niet zomaar van zaterdag naar zondag worden verplaatst. In het hockey vinden jeugdcompetities namelijk overwegend op zaterdag plaats. Jeugdhockey op zondag kan alleen van de grond komen als andere verenigingen in de buurt van Derby op zondag deel willen en kunnen nemen aan jeugdcompetities.

Derby is niet de enige hockeyvereniging die op zaterdag te maken heeft met een tekort aan veldcapaciteit voor jeugdcompetities (KNHB, 2017). In 2011 is ZondagJeugdHockey gestart onder de vlag van de hockeybond. Volgens de bond biedt het concept verschillende voordelen, zoals 'meer reuring op verenigingen' op

zondagochtend, extra barinkomsten en mogelijkheden om nieuwe vrijwilligers te werven (idem).

We adviseren de gemeente Zwijndrecht om bij een knelpunt op zaterdag te verkennen of en in hoeverre ZondagJeugdHockey van de grond kan komen. Het is zinnig om dan eerst in gesprek te gaan met Derby over de vraag of zij wedstrijden van jeugdteams op zondag willen en kunnen organiseren.

Voor de gemeente is het belangrijkste voordeel van jeugdhockey op zondag dat de capaciteit van hockeyvelden beter wordt benut. Het aanleggen van een nieuw hockeyveld is aanmerkelijk duurder. Samenwerken met andere hockeyverenigingen door elkaars velden te gebruiken is geen optie. In de nabijheid van Derby bevinden zich geen namelijk geen andere hockeyclubs.

Afname of ombouwen tennisbanen

In de gemeente Zwijndrecht zijn ruimschoots voldoende tennisbanen gelegen. Daarentegen is de deelname aan verenigingstennis relatief laag. Het ruimte overschot aan tennisbanen is onwenselijk. Vooral omdat de kosten voor het exploiteren van de banen daardoor verhoudingsgewijs hoog zijn.

Het samenvoegen van verenigingen kan een afname van het aantal tennisbanen tweebrengen. Maar dat is niet zomaar gerealiseerd. Ten eerste omdat het de vraag is of de verenigingen willen samenvoegen (vanuit hun eigen identiteit). Ten tweede omdat er op de afzonderlijke tennisparken niet voldoende banen zijn om de behoefte van twee samenvoegende verenigingen op te vangen.

We laten tennisvereniging Zwijndrecht daarbij buiten beschouwing, omdat de tennisbanen daar geen eigendom zijn van de gemeente. Dat neemt niet weg dat het wel raadzaam is om te verkennen of deze vereniging met de andere tennisverenigingen samen kan en wil gaan om de capaciteit aan tennisbanen beter te benutten.

Het samenvoegen van twee verenigingen (dus: De Drie Heugels, Heer Jan en/of Ter Steeghe) op één van de huidige tennisparken lijkt, vanuit de gebruikersbehoefte beredeneerd (zie hoofdstuk 3), alleen mogelijk als er op die parken tennisbanen worden bijgebouwd.

Het is onduidelijk of die gebruikersbehoefte hetzelfde blijft, toeneemt of afneemt. Tijdens en na de coronacrisis nam het aantal beoefenaars van verenigingstennis toe; daarvoor was langdurig een afname te zien (zie hoofdstuk 3). Gezien de onzekerheid heeft het bijbouwen van tennisbanen 'geen haast'.

Padel populariseert. Het ombouwen van tennisbanen tot padelbanen is een manier om in Zwijndrecht met het overschot aan tennisbanen om te gaan. Het Mulier Instituut onderzocht welke afwegingen er voor de gemeente bij die keuze kunnen komen kijken (zie De Kwaasteniet et al., 2022). De gemeente neemt die afwegingen mee bij het maken van beleidskeuzes over het overschot aan tennisbanen

Regulier honkbalveld benutten voor softbal/jeugdhonkbal

In 2023, 2030 en 2040 komt honk- en softbalvereniging Zwijndrecht, normatief gezien, één softbal- of jeugdhonkbalveld te kort. Dat tekort is beperkt en mogelijk op te lossen door gebruik te maken van een veld bij de honk- en softbalvereniging in Dordrecht of Ridderkerk. Maar de vraag is of HSV Zwijndrecht dat wil, of het kan, en of de leden van HSV Zwijndrecht bereid zijn om voor (thuis)wedstrijden naar een andere vereniging af te reizen.

Het is voor de gemeente Zwijndrecht zinniger om met de vereniging te verkennen wat er is te bewerkstellingen vanuit het anders inplannen van wedstrijden. Mogelijk kan het reguliere honkbalveld en/of het beeballveld meer worden benut voor softbal of jeugdhonkbal.

Bronnen

CBS. (2015). *Indeling van Nederland in 22 grootstedelijke agglomeraties en stadsgewesten*. Geraadpleegd op 10 augustus 2023, van https://www.cbs.nl/-/media/imported/documents/2015/44/cbs_009151_stadsgewesten_2015-web.pdf?la=nl-nl

CBS. (2022). *De Nederlandse economie in 2021*. Geraadpleegd op 10 augustus 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/de-nederlandse-economie/2022/de-nederlandse-economie-in-2021?onpage=true>

Dienst Gezondheid & Jeugd zhz. (Zonder datum). *Gezondheid en participatie in beeld*. Geraadpleegd op 3 oktober 2023, van <https://www.hoegezondishz.nl/home>

De Kwaasteniet, R., Schadenberg, B., Hoeijmakers, R., & Hoekman, R. (2022). *Afwegingskader padelbanen Zwijndrecht. Criteria voor investeringen van gemeentegeld in padel in Zwijndrecht*. Mulier Instituut.

Gemeente Zwijndrecht (2015). *Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs Zwijndrecht 2015. Lokale wet- en regelgeving*. Geraadpleegd op 27 juli 2023, van <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR357623/1#d326167136e710>

Gemeente Zwijndrecht. (2016). *Door te bewegen, blijf je in evenwicht. Sportvisie Zwijndrecht 2016-2020*.

Gemeente Zwijndrecht. (2023). *Zwijndrechts Sport- en Preventieakkoord 2.0*.

Hoekman, R., & Schadenberg, B. (2023). *Onderbenutting van sportaccommodaties*. Mulier Instituut.

Hoekman, R., Hoenderkamp, K., Van der Poel, H., Bakker, S., Romijn, D., & Van der Werff, H. (2013). *Sportaccommodaties in beeld*. Mulier Instituut.

Hover, P., & Van Eldert, P. (2022). *Consumentenuitgaven aan sport. 2019-2021*. Mulier Instituut.

Hover, P., & Van Eldert, P. (2023). *Kennis- en innovatiescan 'betaalbaarheid van sport.'* Mulier Instituut.

Kenniscentrum Sport & Bewegen. (2023). *Whitepaper. Sport en bewegen door mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking*.

KNHB. (2017). *ZondagJeugdHockey*. Geraadpleegd op 10 augustus 2023, van <https://www.knhb.nl/kenniscentrum/artikel/zondagjeugd hockey>

KNLTB. (2023). *Aantal tennis- en padelspelers bij KNLTB opnieuw gegroeid in 2022 tot bijna 700 duizend*. Geraadpleegd op 18 augustus 2023, van <https://www.knltb.nl/nieuws/2023/02/aantal-tennis-en-padelspelers-bij-knltb-opnieuw-gegroeid-in-2022-tot-bijna-700-duizend/#:~:text=In%20totaal%20staan%20in%202022,of%20bij%20een%20zelfs%20tandig%20centrum>

PO Raad (z.d.). *Bewegingsonderwijs*. Geraadpleegd op 10 augustus 2023, van <https://www.poraad.nl/kind-onderwijs/leergebieden/bewegingsonderwijs>

Pulles, I., & Tiessen-Raaphorst, A. (2018). Maatschappelijke ontwikkelingen. In H. Van der Poel, R. Hoeijmakers, I. Pulles, & A. Tiessen-Raaphorst (Reds.), *Rapportage Sport 2018* (pp. 13-38). Sociaal en Cultureel Planbureau.

Pulles, I., Van Eldert, P. & Van der Poel, H. (Reds.) (2021). *Monitor Sport en corona IV*. Mulier Instituut

RIVM. (2022a). *Kernindicator Clublidmaatschap naar achtergrondkenmerken 2012-2020*. Geraadpleegd op 18 augustus 2022, van https://www.sportenbewegenincijfers.nl/sites/default/files/2021-10/clublidmaatschap_naar_achtergrondkenmerken_2012_2020_3.xlsx

RIVM. (2022b). *Beweegvriendelijke omgeving*. Geraadpleegd op 18 augustus 2023, van <https://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/beweegvriendelijke-omgeving>

RIVM. (2022c). *Sportdeelname wekelijks*. Geraadpleegd op 18 augustus 2023, van <https://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/sportdeelname-wekelijks>

RIVM. (2022d). *Zitgedrag*. Geraadpleegd op 18 augustus 2023, van <https://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/zitgedrag>

Romijn, D., & Elling, A. (2017). *'Vrouwenvoetbal is de snelst groeiende sport': over ontwikkelingen in deelname van meisjes- en vrouwenvoetbal*. Mulier Instituut.

Schadenberg, B., Wezenberg-Hoenderkamp, K., Hoekman, R. H. A. (2020). *Binnensportaccommodaties in Nederland: aanbod, gebruik en planning van sporthallen, sportzalen en gymzalen*. Mulier Instituut.

Van de Vooren, J. (2017). *Bosatlas van het Nederlandse voetbal*. Noordhoff Uitgevers.

Van den Dool, R. (2023). *Kennismaken met een sportactiviteit en rol van media*. Mulier Instituut.

Van den Dool, R., Van den Breul, W., & Pulles, I. (2023). *Verklaring verschil sportdeelname naar opleiding: inventarisatie van mogelijke verklaringen*. Mulier Instituut.

Van der Poel, H., Wezenberg-Hoenderkamp, K., & Schadenberg, B. (2016). Sportaccommodaties in Nederland goed bereikbaar. *Sport & Strategie*, 10(5), 30-33.

Visser, K., Tiessen-Raaphorst, A., Van Bakel, M., & De Vries, M. (2016). *Sport Toekomst Verkenning. De drijvende krachten van sport en bewegen. Een inventarisatie van factoren die het brede veld van sport en bewegen in de toekomst beïnvloeden*. SCP/RIVM.

Wezenberg-Hoenderkamp, K., & Hoekman, R. (2016). Sportaccommodaties in de toekomst. In H. Van der Poel, K. Wezenberg-Hoenderkamp & R. Hoekman (Reds.), *Sportaccommodaties in Nederland, kaarten en kerngetallen* (pp. 312-346). Mulier Instituut.

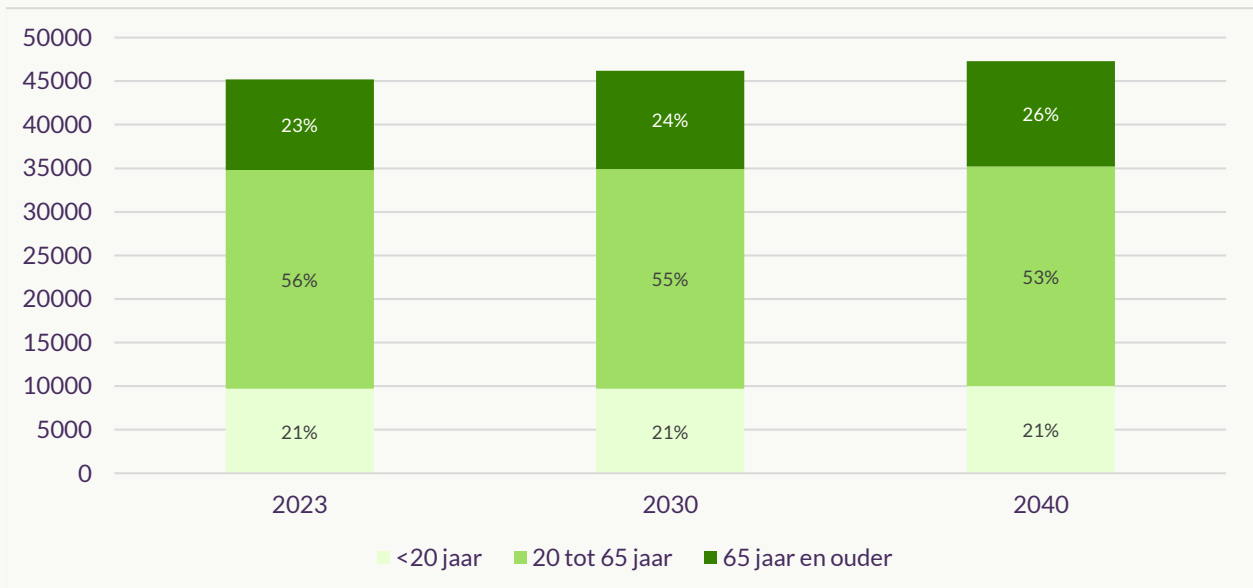
Bijlage 1: bevolkingsontwikkeling

De gemeente Zwijndrecht telt in 2023 ongeveer 45.000 inwoners. Een vijfde van die inwoners is jonger dan 20 jaar; ruim de helft is tussen de 20 en 65 jaar oud (zie figuur B1.1).

Het inwonersaantal in Zwijndrecht neemt toe tot ongeveer 48.150 in 2040 (+7%). De grootste toename, zowel absoluut als relatief gezien, vindt plaats in de leeftijdscategorie 65 jaar en ouder (+2.000; +20%).

Figuur B1.1
Bevolking Zwijndrecht naar leeftijd in 2023, 2030 en 2040

(in procenten)

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), 2022; Primos.

Bijlage 2: onderwijslocaties, onderwijstypen, leerlingaantallen en leerlingprognoses

Tabel B2.1

Onderwijslocaties in de gemeente Zwijndrecht

Soort	Locatie	Wijk
PO	Ref. BS Ds. Abraham Hellenbroek	Walburg
PO	Ger. BS de Wegwijzer loc Van Karnebeekpad	Walburg
PO	Ger. BS de Wegwijzer loc Hoofdland	Walburg
PO	OBS Tandem	Walburg
PO	KBS de Toermalijn	Walburg
PO	PC Kindcentrum Impuls	Walburg
PO	PC Kindcentrum Het Akkoord	Walburg
PO	OBS de Dolfijn loc. Hart van Meerdervoort	Kort Ambacht
PO	PC Kindcentrum De Bron/Margriet	Kort Ambacht
PO	OBS de Dolfijn, loc Sterrenwacht	Noord
PO	PC Kindcentrum Juliana	Centrum
PO	OBS de Twee Wieken	Nederhoven
PO	PC Kindcentrum De Brink	Nederhoven
PO	OBS de Develhoek	Heer Oudelands Ambacht
PO	PC Kindcentrum De Notenbalk	Heer Oudelands Ambacht
PO	OBS Koningin Juliana	Bebouwde kom Heerjansdam
PO	PC Kindcentrum De Rank	Bebouwde kom Heerjansdam
SBO	De Steenen Kamer	Walburg
VO	Chr. SGM Develstein College	Kort Ambacht
VO	Walburg College	Walburg
VO	LOC@ Develstein College	Noord
VO	LOC@ Walburg College	Noord
VO	Praktijkonderwijs De Sprong	Noord

Tabel B2.2**Aantal onderwijslocaties en leerlingen in de gemeente Zwijndrecht, naar wijk en onderwijstype, in 2023, 2030 en 2040**

(in aantallen)

Onderwijstype	Aantal onderwijslocaties	2023	Aantal leerlingen	
			2030	2040
<i>Centrum</i>				
Basisonderwijs	1	202	218	219
<i>Kort Ambacht</i>				
Basisonderwijs	2	517	489	496
Voortgezet onderwijs	1	1.669	1.702	1.642
<i>Nederhoven</i>				
Basisonderwijs	2	569	571	552
<i>Noord</i>				
Basisonderwijs	1	163	165	160
Voortgezet onderwijs	3	625	629	605
<i>Walburg</i>				
Basisonderwijs	6	1.366	1.440	1.421
Speciaal onderwijs (sbo & (v)so)	1	160	169	158
Voortgezet onderwijs	1	1.052	1.069	1.032
<i>Bebouwde kom Heerjansdam</i>				
Basisonderwijs	2	290	312	286
<i>Heer Oudelands Ambacht</i>				
Basisonderwijs	1	709	565	534

Bron: Postmus Advies*, 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

* Postmus Advies hield bij het opstellen van de leerlingprognoses rekening met bevolkingstoename in Zwijndrecht als gevolg van nieuw te bouwen woningen.

In de gemeente Zwijndrecht zijn 22 locaties voor basisonderwijs, speciaal onderwijs (sbo en (v)so) en voortgezet onderwijs gevestigd (inclusief nevenlocaties/dependances). In totaal zijn er ongeveer 7.180 leerlingen ingeschreven bij deze scholen. De verwachting is dat het aantal leerlingen binnen al deze onderwijstypen licht afneemt (zie tabel B2.3).

Tabel B2.3**Aantal onderwijslocaties en leerlingen in de gemeente Zwijndrecht, naar onderwijstype, in 2023, 2030 en 2040**

(in aantallen en procenten)

Onderwijstype	Onderwijslocaties		Aantal leerlingen		2023-2040
	2023	2030	2030	2040	
Basisonderwijs	16	3.687	3.760	3.668	-1%
Speciaal onderwijs (sbo & (v)so)	1	161	169	158	-2%
Voortgezet onderwijs	5	3.328	3.400	3.279	-1%
Totaal	22	7.179	7.329	7.105	-1%

Bron: Postmus Advies, 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

Bijlage 3: teamaantallen sportverenigingen in 2023

Tabel B3.1

Overzicht teamaantallen hockeyvereniging Zwijndrecht seizoen 2022/'23

Vereniging	Senioren	Veteranen	A	B	C	11D	8D	8E	F
HC Derby	9	3	6	8	6	7	3	5	6

Tabel B3.2

Overzicht ledenaantallen tennisverenigingen Zwijndrecht seizoen 2022/'23

Vereniging	Aantal leden
Z.L.T.C. Ter Steeghe	439
T.V. De Drie Heugels	276
T.V. Zwijndrecht	160
Tennisvereniging "Heer Jan"	291

Tabel B3.3**Overzicht teamaantallen voetbalverenigingen Zwijndrecht seizoen 2022/'23***

			WGZ	ZW Pelikaan	ZBC ' 97	W Heerjansdam
Zaterdag	Mannen/ jongens	Senioren	8	13	4	7
		35+		1		1
		O19	3	1		1
		O17	2	1		
		O16	1			1
		O15	1	5		2
		O14	2			
		O13	3	4	1	2
		O12	2		1	2
		O11	3	3		1
		O10	3	2	1	2
		O9	3	4		2
		O8	2	4	1	3
		O7	1	3	1	1
		O6		1		
	Vrouwen/ meisjes	Senioren		1		1
		O17				1
		O13		1		1
		O11	1			
Zondag	Mannen/ jongens	Senioren			5	

* Van voetbalvereniging Groote Lindt hebben we geen gegevens ontvangen.

Tabel B3.4**Overzicht teamaantallen honk- en softbalvereniging HSV Zwijndrecht seizoen 2022/'23**

Klasse	Aantal teams
Honkbal senioren	2
Honkbal junioren	1
Honkbal aspiranten	1
Honkbal pupillen	4
Softbal senioren	4
Peanuts	1

Tabel B3.5**Overzicht teamaantallen korfbalverenigingen Zwijndrecht seizoen 2022/'23**

		CKV Albatros	SV Conventus
Zaterdag	Senioren	10	1
	Junioren	4	1
	Aspiranten	7	2
	Pupillen	14	2
	G-korfbal	2	
Zondag	Senioren		1

Bijlage 4: ontwikkeling sportdeelname

Ongeveer vier op de tien volwassenen in de gemeente Zwijndrecht sportten wekelijks in 2020 (42%). Dit is iets lager dan het landelijke gemiddelde en het gemiddelde in vergelijkbare gemeenten (zie tabel B4.1).

In 2022 was 20,4 procent van de inwoners van Zwijndrecht via een vereniging lid van een sportbond. In referentiegemeenten en in Nederland lag dat percentage hoger (zie tabel B4.1).

Voetbal is in Zwijndrecht, net als in heel Nederland, de sport met de meeste verenigingsleden (5,7%). Daarna volgen sportvissen (3,9%), tennis (2,1%) en gymnastiek/turnen (1,8%).

Tabel B4.1

Sport- en beweegdeelname in 2020 en sportbondlidmaatschappen in 2022

(in procenten)

	Zwijndrecht	VSG-regio Zuid Holland Zuid	Referentie- gemeenten	Nederland
Wekelijkse sportdeelname (18 jaar en ouder)	42	46	45	48
Sportbondlidmaatschap (alle leeftijden)				
Totaal	20,4	26,1	24,8	24,0
Atletiek (Atletiekunie)	0,4	0,6	0,9	0,7
Golf (NGF)	1,5	1,8	3,0	2,5
Gymnastiek (KNGU)	1,8	2,3	1,2	1,3
Hockey (KNHB)	0,7	0,6	1,6	1,3
Paardensport (KNHS)	0,8	0,8	0,8	0,8
Sportvissen (SN)	3,9	4,3	3,3	3,4
Tennis (KNLTB)	2,1	2,2	3,3	3,4
Voetbal (KNVB)	5,7	6,3	6,6	6,7
Volleybal (Nevobo)	0,2	0,8	0,4	0,6
Zwemmen (KNZB)	0,6	0,6	0,6	0,7

Bron: Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen, GGD'en, CBS en RIVM, 2020 (via www.sportopdekaart.nl); Atletiekunie (AU), Koninklijke Nederlandse Golf Federatie (NGF), Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie (KNGU), Koninklijke Nederlandse Hockey Bond (KNHB), Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (KNHS), Sportvisserij Nederland (SN), Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond (KNLTB), Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond (KNVB), Nederlandse Volleybalbond (Nevobo), Koninklijke Nederlandse Zwem Bond (KNZB), allen via NOC*NSF, 2022.

Binnensport

In 2020 waren ongeveer 800 inwoners van Zwijndrecht lid van een gymnastiek-/turnvereniging en ongeveer 130 van een volleybalvereniging. Tussen 2017 en 2020 nam het aantal leden van gymnastiek-/turnverenigingen af (-10%). Het aantal volleyballeden was in 2020 op hetzelfde niveau als in 2017, terwijl landelijk een daling te zien is (zie figuur B4.2). Van de overige zaalsporten is de ledenontwikkeling in de gemeente niet bekend.

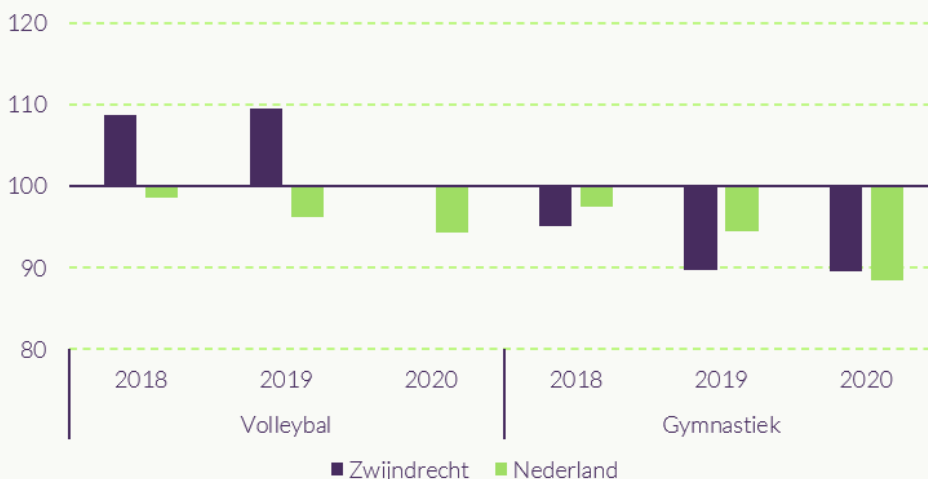
Coronacrisis

De maatregelen tegen de verspreiding van het coronavirus (COVID-19) hebben een negatieve invloed gehad op de ledenontwikkeling van de zaalsportverenigingen. Uit landelijk onderzoek blijkt dat kleine zaalsportverenigingen meer nadelige effecten ondervonden dan andere sportverenigingen (zie Pulles et al., 2021).

Figuur B4.1

Ledenontwikkeling sportbonden gymnastiek en volleybal tussen 2017 en 2020

(met 2017 als basisjaar; in procenten)

Bron: NOC*NSF. *Ledenrapportages 2016-2021*; NOC*NSF. *Lidmaatschappen sportvereniging per gemeente 2016-2020* (via www.sportopdekaart.nl). Bewerking: Mulier Instituut.

Buitensport

De Zwijndrechtse hockey-, tennis- en voetbalverenigingen telden in 2021 samen ongeveer 36.000 leden.

Het aantal leden van Zwijndrechtse hockeyverenigingen nam tussen 2018 en 2021 sterk af (-18%). Deze daling is sterker dan landelijke daling van het percentage leden van hockeyverenigingen.

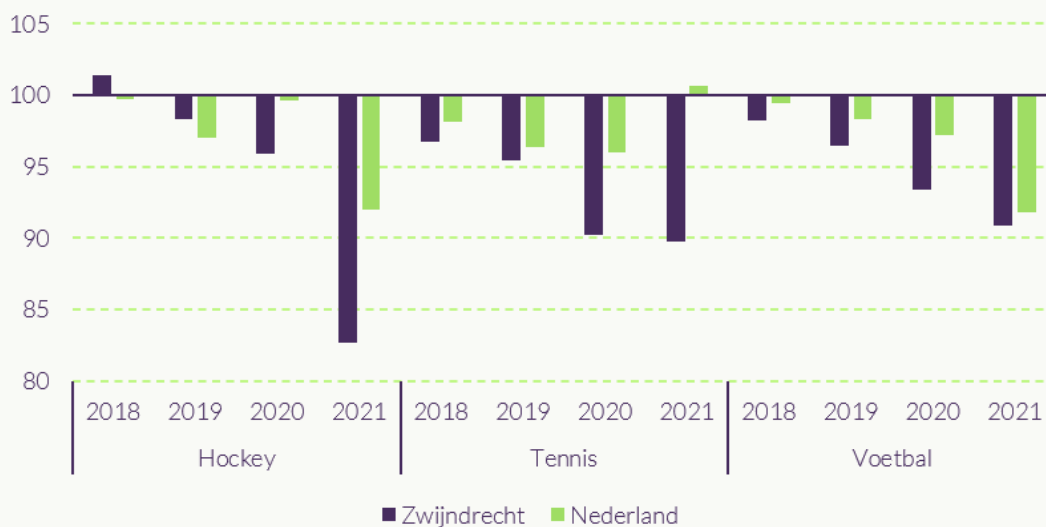
Bij tennisverenigingen in de gemeente Zwijndrecht daalde het ledenaantal tussen 2018 en 2021 (-10%). In 2021 nam het ledenaantal van tennisverenigingen landelijk

gezien weer toe. Het aantal inwoners van Zwijndrecht dat lid is van de voetbalverenigingen, is afgenomen tussen 2018 en 2021. (-9%; zie figuur B4.2). Diezelfde afname deed zich voor in heel Nederland.

Figuur B4.2

Ledenontwikkeling sportbonden hockey, tennis en voetbal tussen 2017 en 2021

(met 2017 als basisjaar; in procenten)

Bron: NOC*NSF. Ledentalrapportages 2017-2021; KNLTB, 2022; KNHB, 2022; KNVB via NOC*NSF, 2017-2021. Bewerking: Mulier Instituut.

Tabel B4.2

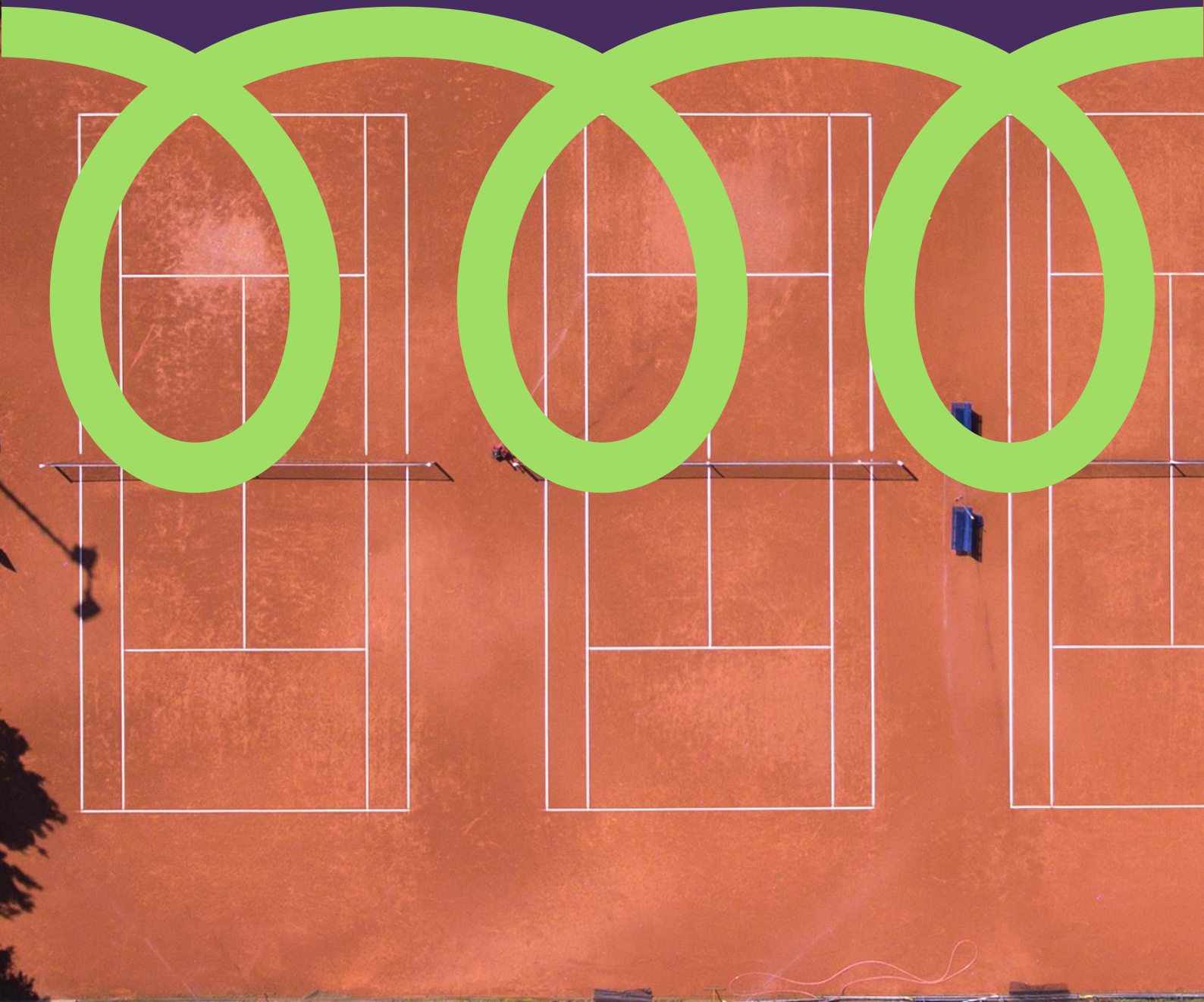
Aantal onderwijslocaties en leerlingen in de gemeente Zwijndrecht, naar onderwijstype, in 2023, 2030 en 2040

(in aantallen en procenten)

Onderwijstype	Onderwijslocaties		Aantal leerlingen		
	2023	2023	2030	2040	2023-2040
Basisonderwijs	16	3.687	3.760	3.668	-1%
Speciaal onderwijs (sbo & (v)so)	1	161	169	158	-2%
Voortgezet onderwijs	5	3.328	3.400	3.279	-1%
Totaal	22	7.179	7.329	7.105	-1%

Bron: Postmus Advies, 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

Deel 2: ervaren knelpunten en oplossingen

Inhoudsopgave

Ruimte voor sport in Zwijndrecht: deel 2

1	Inleiding	62
1.1	Achtergrond	62
1.2	Hoofdvraag en deelvragen	62
2	Methode	65
2.1	Focusgroepen	65
2.2	Analyse	65
3	Resultaten	67
3.1	Scholen	67
3.2	Verenigingen	73
3.3	Samenvatting	75
4	Aanbevelingen	80
	Bronnen	84

Inleiding

We schetsen in dit hoofdstuk de achtergrond (paragraaf 1.1) en de vragen (paragraaf 1.2) die centraal stonden in ons onderzoek.

1.1 Achtergrond

Net als menig andere gemeente focust de gemeente Zwijndrecht zich op sportstimulering. Sportvoorzieningen zijn daarbij essentieel, want ze maken het beoefenen van sport mogelijk. De gemeente Zwijndrecht heeft signalen ontvangen dat verschillende scholen en sportverenigingen knelpunten (kunnen gaan) ervaren bij het gebruik van sportvoorzieningen. Het Mulier Instituut deed onderzoek naar of en op welke manier dat zo is, én naar oplossingen daarvoor.

Het onderzoek is het tweede deel van het ruimteonderzoek dat we uitvoeren voor de gemeente Zwijndrecht. Het eerste deel verrichtten we in 2023. Centraal daarin stonden de beleidskeuzes die de gemeente kan maken om knelpunten van scholen en verenigingen 'aan te pakken' bij het gebruiken van sportvoorzieningen. We stelden die knelpunten vast door het aanbod van gemeentelijke binnen- en buitensportaccommodaties te vergelijken met de behoeften van scholen en verenigingen aan het gebruiken van die voorzieningen. De behoefte van scholen bepaalden we aan de hand van de taakstelling bewegingsonderwijs, die is vastgelegd in de verordening van de gemeente Zwijndrecht. De behoefte van verenigingen bepaalden we aan de hand van normgetallen van sportbonden.

Het eerste deel van het ruimteonderzoek was cijfermatig van aard. We bevroegen scholen en verenigingen niet over of en in welke mate zij daadwerkelijk knelpunten ervaren bij het gebruiken van gemeentelijke sportvoorzieningen. Tegen deze achtergrond voerden we in 2024 het tweede deel van het ruimteonderzoek uit. De doelstellingen hiervan zijn om inzichten te krijgen in de genoemde ervaren knelpunten, alsook in de oplossingen die scholen en verenigingen vonden om die weg te nemen.

1.2 Hoofdvraag en deelvragen

De gemeente wil door het Mulier Instituut geadviseerd worden over die (mogelijke) oplossingen. De hoofdvraag in dit rapport is daarom:

Welke adviezen kan de gemeente Zwijndrecht opvolgen om knelpunten van scholen en verenigingen bij het gebruiken van gemeentelijke sportvoorzieningen weg te nemen?

We beantwoorden de hoofdvraag via drie deelvragen:

1. Welke knelpunten ervaren scholen en verenigingen bij het gebruiken van sportvoorzieningen?
2. Welke oplossingen hebben zij gevonden of zoeken zij om die knelpunten weg te nemen?
3. Welke ondersteuning willen zij van de gemeente Zwijndrecht ontvangen om de knelpunten weg te nemen?

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we hoe we focusgroepen inzetten om de deelvragen en hoofdvraag te beantwoorden. We presenteren de onderzoeksresultaten in hoofdstuk 3, door de deelvragen te beantwoorden. De perspectieven van gebruikers en bestuurders op knelpunten, oplossingen en ondersteuningsbehoeften staan daarin dus centraal. In hoofdstuk 4 bouwen we daarop voort. We beantwoorden de hoofdvraag door aanbevelingen te beschrijven over hoe de gemeente Zwijndrecht, in lijn dus met wat scholen en verenigingen willen, knelpunten weg kan nemen bij het gebruiken van gemeentelijke sportvoorzieningen.

Methode

We beschrijven in paragraaf 2.1 hoe we data verzamelden vanuit focusgroepen. Vervolgens gaan we in paragraaf 2.2 in op hoe we die data analyseerden.

2.1 Focusgroepen

We stelden de drie deelvragen uit dit onderzoek centraal in twee focusgroepen, die plaatsvonden in het gemeentehuis van Zwijndrecht. De deelnemers van de eerste focusgroep waren gebruikers van gemeentelijke sportvoorzieningen in Zwijndrecht. We gingen in gesprek met twee docenten bewegingsonderwijs (één uit het basis- en één uit het voortgezet onderwijs) en de voorzitter van het Sportplatform. De voorzitter en het platform vertegenwoordig(d)en (in de focusgroepen) de Zwijndrechtse sportverenigingen. We bevroegen de gebruikers, omdat ze de actuele knelpunten bij het gebruiken van sportvoorzieningen kennen, net als én de oplossingen die daarvoor bedacht zijn. De focusgroep met de gebruikers vond plaats op 20 maart 2024. We bedanken hen voor hun deelname.

Aan de tweede focusgroep namen bestuurders van sportverenigingen en onderwijsinstellingen deel. We zoomden in het gesprek met hen vooral in op hoe de knelpunten die zijzelf én de gebruikers van sportvoorzieningen ervaren, via beleidsoplossingen zijn weg te nemen. De deelnemers van de tweede focusgroep waren een directeur van een school in het voortgezet onderwijs, een directeur van een school in het basisonderwijs, en een voorzitter van een buitensportvereniging. De focusgroep met bestuurders vond plaats op 27 maart 2024. Ook hen bedanken we voor hun deelname.

De gemeente Zwijndrecht verstuurde de uitnodigingen voor de focusgroepen. Die waren gericht op scholen en verenigingen waarvan er signaleren waren ontvangen over dat zij knelpunten (kunnen) gaan ervaren. Uiteindelijk namen niet alle scholen en verenigingen die waren uitgenodigd, deel aan de focusgroepen.

Beide focusgroepen hadden de volgende opbouw:

- Introductie: voorstelronde, beknopte presentatie van de opzet, conclusies en aanbevelingen van het eerste deel van het ruimteonderzoek (zie paragraaf 1.1), en een toelichting op het programma van de focusgroepen.
- Middenstuk: discussie aan de hand van de drie deelvragen (zie paragraaf 1.2).
- Slot: samenvattende en concluderende opmerkingen, en een vragen- en opmerkingenronde.

2.2 Analyse

We maakten geluidsopnamen van en aantekeningen over de focusgroepen. De aantekeningen analyseerden we door deze als volgt te coderen:

1. We identificeerden relevante onderwerpen in de uitspraken van respondenten, en vatten die samen. Daarmee ontstonden ‘codes.’

2. Die codes voegden we samen onder de noemer van verschillende thema's.
3. De thema's gaan in lijn met de deelvragen over knelpunten, oplossingen en ondersteuning.

We rapporteren in het volgende resultatenhoofdstuk over de thema's.

Binnensportaccommodaties

In dit rapport hanteren we de volgende definities voor binnensportaccommodaties:

Sporthal

Overdekte sportruimte van minimaal 40 bij 20 meter, in principe geschikt voor alle zaalsporten.

Sportzaal

Overdekte sportruimte van ongeveer 28 bij 22 meter, geschikt voor meerdere zaalsporten.

Gymzaal

Overdekte sportruimte van ongeveer 21 bij 12 meter, in beginsel geschikt voor het bewegingsonderwijs, geschikt voor beperkt aantal zaalsporten.

Gymnastieklokaal

Een gymnastieklokaal is minstens 252 vierkante meter en de hoogte is minstens 5 meter. Dit kan een gymzaal van (minimaal) 21 bij 12 meter zijn, of een af te scheiden zaaldeel in een sporthal of sportzaal.

Resultaten

De onderzoeksresultaten staan in dit hoofdstuk centraal. We beantwoorden de drie deelvragen uit dit onderzoeksrapport. De perspectieven van scholen (paragraaf 3.1) en verenigingen (3.2) op knelpunten, oplossingen en ondersteuningsbehoeften staan centraal. Dat wil zeggen dat de resultaten in dit hoofdstuk gebaseerd zijn op de ervaringen van bestuurders. We vatten die resultaten samen in paragraaf 3.3. Dat doen we door de ervaren knelpunten, oplossingen en ondersteuningsbehoeften van scholen en verenigingen in tabellen te presenteren.

3.1 Scholen

Reisafstand te lang

Knelpunt

Gebruikers uit het basisonderwijs ervaren knelpunten met betrekking tot de reisafstand naar gymnastieklokalen. In theorie is er voor alle scholen, binnen de richtlijnen over reisafstand vanuit de gemeentelijke verordening, een gymnastieklokaal aanwezig (De Kwaasteniet & Van der Heijden, 2023). Maar zij ervaren dat niet zo. Doordat gymnastieklokalen in hun nabijheid niet altijd beschikbaar zijn, moeten gebruikers vanuit basisscholen soms meer reisafstand afleggen naar alternatieve sportvoorzieningen.

In de focusgroep met bestuurders kwam reisafstand ook als knelpunt naar voren voor basisscholen. Niet alle basisscholen kunnen voldoen aan de norm van het aanbieden van 2 keer 45 minuten bewegingsonderwijs per week. Volgens bestuurders is dat niet haalbaar, omdat er naar hun idee te weinig gymnastieklokalen in de gemeente zijn, en omdat de reisafstand naar gymnastieklokalen te groot is. Volgens hen is dat mede het gevolg van dat gymnastieklokalen niet op een evenredige manier verspreid zijn binnen de gemeente. Dat is bijvoorbeeld in de wijk Walburg het geval, waar de reisafstand tussen scholen en gymnastieklokalen als relatief groot wordt ervaren.

Oplossingen

Tijdens de focusgroepen kwam voorbij dat basisscholen verschillende oplossingen vonden om de te lange reisafstand het hoofd te bieden.

Looptijd als beweging

Doordat de reisafstand naar gymnastieklokalen als te lang wordt ervaren, kunnen basisscholen dus niet (altijd) voorzien in de norm van 2 keer 45 minuten bewegingsonderwijs per week. Zij lossen dat op door de looptijd van leerkrachten en leerlingen naar gymnastieklokalen te zien als beweging, en dus als integraal

onderdeel van de anderhalf uur bewegingsonderwijs die ze wekelijks in totaal willen en moeten verzorgen.

Eén keer anderhalf uur bewegingsonderwijs

Een andere oplossing voor de te lange reisafstand is dat basisscholen soms één keer in de week anderhalf uur bewegingsonderwijs aanbieden, in plaats van 2 keer 45 minuten. De totale reisafstand en reistijd per week wordt daardoor verkort. Dit mag niet vanuit de richtlijnen van de KVLO en is dus ook geen permanente, maar een tijdelijke oplossing.

Ondersteuningsbehoeften

Tijdens de focusgroepen kwamen geen concrete ondersteuningsbehoeften ter sprake om het knelpunt van een te lange reisafstand het hoofd te bieden. Wel wensen scholen dat de spreiding van binnensportaccommodaties (vooral gymzalen) in Zwijndrecht nog eens kritisch wordt bekeken.

Routes onveilig

Knelpunt

Niet alleen de reisafstand naar gymnastieklokalen ervaren basisscholen als een knelpunt. Dat geldt ook voor de routes daarheen. Die worden door gebruikers niet altijd als veilig ervaren. Bijvoorbeeld doordat onderweg drukke verkeerspunten worden gepasseerd.

Oplossing

In de focusgroepen kwam naar voren dat er (nog) geen oplossing is (bedacht) voor routes die als onveilig worden ervaren.

Ondersteuningsbehoeften

Met betrekking tot dit knelpunt werden geen concrete ondersteuningsbehoeften genoemd tijdens de focusgroepen.

Zaaltekort en zaalkrapte

Knelpunten

Zaalkrapte en een zaaltekort zijn ogenschijnlijk dezelfde knelpunten. Toch zijn ze verschillend. Volgens gebruikers van sportvoorzieningen vanuit scholen is er vooral in het basisonderwijs een tekort aan gymnastieklokalen. Dit ervaren basisscholen in het bijzonder in de wijk Walburg. Door het tekort aan gymnastieklokalen is het (nog) niet voor alle basisscholen mogelijk om aan de norm van 2 keer 45 minuten bewegingsonderwijs per week te voldoen.

Gebruikers uit het voortgezet onderwijs ervaren (nog) geen tekort aan gymnastieklokalen. Wel ervaren zij 'zaalkrapte'. Dat wil zeggen: de beschikbare gymzalen voldoen op dit moment 'net aan' om in de behoeften van scholen aan bewegingsonderwijs te voorzien. Deels komt de krapte voort uit dat er extra bewegingsonderwijs wordt verzorgd, vanuit sportklassen, of vanuit leerlingen die

gymnastiek als examenvak hebben. Vanwege dit extra aanbod is er meer behoefte aan gymzalen in het voortgezet onderwijs.

Winst met betrekking tot zaalkrapte valt volgens gebruikers uit het voortgezet onderwijs te behalen in het efficiënter gebruiken van binnensportaccommodaties. Daarbij gaat het niet alleen om gymzalen, maar ook om sportzalen en sporthallen. Zo vergaderen twee scholen in het voortgezet onderwijs in Zwijndrecht wekelijks op dezelfde middag, waardoor er gedurende die middag geen bewegingsonderwijs wordt gegeven, en voorzieningen als gevolg daarvan niet of weinig worden gebruikt. Op andere momenten is er juist relatief veel vraag naar het gebruiken van sportvoorzieningen met krapte als gevolg.

Ervaren zaalkrapte door het voortgezet onderwijs is tot slot het gevolg van dat een aantal sportverenigingen, volgens gebruikers vanuit scholen, binnensportaccommodaties gebruiken tijdens onderwijstijd. Daardoor zijn deze niet (altijd) beschikbaar voor bewegingsonderwijs. In principe zijn scholen de primaire gebruikers van binnensportaccommodaties, en verenigingen de secundaire. In de praktijk wordt daarvan afgeweken.

Een kanttekening die ter sprake kwam tijdens de focusgroepen is dat er bij de bouw van nieuwe scholen veelal geen gymzalen worden gerealiseerd. Scholen zijn daardoor aangewezen op bestaande binnensportaccommodaties en de knelpunten die zij daarbij ervaren, waaronder reisafstand.

Oplossingen

Tijdens de focusgroepen kwamen verschillende oplossingen ter sprake voor het ervaren zaaltekort en de ervaren zaalkrapte.

Docenten bewegingsonderwijs leggen puzzel

Docenten bewegingsonderwijs uit het basisonderwijs maken zelf schema's om de beschikbare gymnastieklokalen tussen scholen en groepen leerlingen binnen scholen te verdelen. Maar dat ervaren zij als een 'lastige puzzel' en kost hun relatief veel tijd.

Meer binnensportaccommodaties realiseren

Het knelpunt van een ervaren tekort aan gymnastieklokalen en krapte wordt idealiter opgelost door meer binnensportaccommodaties te realiseren. Althans: in de ogen van de gebruikers en bestuurders vanuit scholen. In verband met een gebrek aan ruimte in Zwijndrecht is het volgens hen zinnig te kijken naar in hoeverre er in de hoogte kan worden gebouwd. Volgens bestuurders is het bij het bouwen van nieuwe scholen of het renoveren van scholen zinnig, zo niet nodig, om na te gaan of er gymnastieklokalen zijn te realiseren. Ofwel als onderdeel van het schoolgebouw, ofwel daar dichtbij in de buurt. Bestuurders vinden dat dit nu niet voldoende wordt doordacht.

Overwegen gebruiken blaas- en turnhal

Tegelijkertijd realiseren gebruikers en bestuurders zich dat er niet zomaar nieuwe voorzieningen (kunnen) worden bijgebouwd. Daardoor richten zij zich vooralsnog vooral op tijdelijke oplossingen. Een blaashal voor het voortgezet onderwijs werd in het verleden gezien als oplossing. Maar het realiseren van die hal bleek niet haalbaar, onder meer vanwege de kosten die daarmee gepaard gingen. Het plaatsen van een blaashal als oplossing kan wellicht worden heroverwogen als tijdelijke oplossing.

Een andere tijdelijke oplossing die werd overwogen, was het gebruiken van de turnhal die in Zwijndrecht beschikbaar is. Maar tijdens de focusgroepen kwam ter sprake dat het niet wenselijk is om die te gebruiken, omdat daarin een vaste materiaalopstelling ten behoeve van turnen staat, waardoor de hal niet of minder geschikt is voor bewegingsonderwijs.

Betere afstemming

Tijdens de focusgroepen kwam ook een betere afstemming tussen scholen in het voortgezet onderwijs naar voren. Zowel over de tijden dat bewegingsonderwijs plaatsvindt, als over de tijden waarop dat nu niet gebeurt maar wel mogelijk is. Een oplossing kan zijn dat scholen in het voortgezet onderwijs in Zwijndrecht niet meer allemaal op dezelfde middag vergaderen, want juist op die middag worden sportvoorzieningen niet gebruikt voor bewegingsonderwijs. In de focusgroep met de bestuurders werd daar echter een kanttekening bij geplaatst. Scholen in het voortgezet onderwijs werken ook samen, waarbij het juist handig is om dezelfde vergadertijden te hebben.

Inzicht verschaffen in particuliere huurtarieven

Onderwijsinstellingen huren nog niet of nauwelijks particuliere en dus niet-gemeentelijke sportvoorzieningen. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om een fitnessruimte. Scholen hebben geen inzicht in of de huurprijzen die ze daarvoor zouden betalen, opwegen tegen de huurprijzen die ze betalen voor gemeentelijke sportvoorzieningen. Daar inzicht in vergaren, is zinnig. De scholen hebben behoefte aan iemand die dat doet. Idealiter is dat iemand van de scholen zelf, of die in dienst is van de gemeente.

Ondersteuningsbehoeften

In de focusgroepen werd genoemd dat scholen behoeften hebben aan iemand die docenten bewegingsonderwijs ondersteunt bij het leggen van de puzzel over hoe om te gaan met beschikbare zaalruimte. Daarnaast is het wenselijk dat diegene helpt om de oplossingen 'betere afstemming' en 'inzicht verschaffen in particuliere huurtarieven' (beter) in de praktijk te brengen. De persoon waar de scholen naar verwijzen, hoeft niet per se in dienst te zijn van de gemeente Zwijndrecht. Wel vinden zij het wenselijk dat diegene uit gemeentelijk geld wordt gefinancierd.

Beperkingen gebruiken buitenruimte

Knelpunt

Bij 'goede' weersomstandigheden in de lente en de zomer maken scholen gebruik van de openbare ruimte en schoolpleinen voor bewegingsonderwijs. Daardoor kampen zij niet of in mindere mate met een zaaltekort en zaalkrapte en lukt het beter om bewegingsonderwijs te verzorgen. Scholen die in de lente en zomermaanden toch binnen willen sporten, hebben meer mogelijkheden, omdat de druk op het gebruiken van zalen lager is.

In de wintermaanden gebruiken scholen schoolpleinen en de openbare niet of aanmerkelijk minder vanwege relatief koude en natte weersomstandigheden. Zij ervaren dat als een knelpunt, omdat er juist in die maanden zaaltekort en/ of zaalkrapte worden ervaren.

Verder ervaren gebruikers schoolpleinen geregeld als te klein voor het geven voor bewegingsonderwijs. Daarnaast worden de pleinen gebruikt voor andere doeleinden en zijn ze niet altijd beschikbaar. Het komt ook voor dat schoolpleinen niet zijn ingericht om te sporten.

Een knelpunt bij het gebruiken van de openbare ruimte die bestuurders noemen, is dat de gemeente Zwijndrecht relatief dichtbebouwd is, waardoor de mogelijkheden tot bewegingsonderwijs als beperkt worden ervaren.

Oplossingen

Oplossingen waarbij buitenruimten in de relatief koude wintermaanden (beter) kunnen worden gebruikt, zijn nog niet bedacht.

Ondersteuningsbehoeften

Concrete behoeften om dit knelpunt het hoofd te bieden, werden tijdens de focusgroepen niet genoemd. In de aanbevelingen gaan we in op hoe schoolpleinen in het vervolg beter zijn te benutten voor bewegingsonderwijs.

Geen optimaal gebruik

Knelpunt

In het voortgezet onderwijs is door middel van sportklassen en keuzevakken met betrekking tot sport extra uren bewegingsonderwijs mogelijk voor leerlingen. Dit extra aanbod wordt variabel ingevuld: de ene keer in een gymnastieklokaal, de andere keer in een fitnessruimte of in de openbare ruimte. Door deze variabele invulling is het volgens bestuurders niet mogelijk om optimaal gebruik te maken van binnensportvoorzieningen: de ene week is daar een tekort aan, de andere week 'staan ze leeg' of worden ze nauwelijks gebruikt.

Oplossingen

Concrete oplossingen om dit niet-optimale gebruik tegen te gaan, werden tijdens de focusgroepen niet besproken.

Ondersteuningsbehoeften

Er is behoefte aan iemand die in kaart brengt hoe tot een optimaler gebruik is te komen. Diegene hoeft niet per se in dienst te zijn van de gemeente, maar het is wel wenselijk als de gemeente de uitvoering van deze taak financiert. In hoofdstuk 4 schetsen we hoe iemand die regie voert op het gebruiken van sportvoorzieningen in de gemeente Zwijndrecht, een optimaal gebruik kan bevorderen.

Continuuroosters

Knelpunt

In het basisonderwijs wordt in toenemende mate gewerkt met continuuroosters. Door de roosters is er minder flexibiliteit om voorzieningen te gebruiken als ze wel beschikbaar zijn.

Oplossingen

Oplossingen zijn er in de praktijk niet voor dit knelpunt. Te meer omdat de continuuroosters een 'vaststaand gegeven' zijn, waar niet zomaar aan te tornen valt. Niet in de laatste plaats omdat het gehele onderwijsprogramma op basisscholen op de roosters is afgestemd.

Ondersteuningsbehoeften

Behoeften tot ondersteuning zijn er niet met betrekking tot dit knelpunt.

Niet alle leerkrachten bevoegd

Knelpunt

Niet alle leerkrachten in het basisonderwijs zijn bevoegd om bewegingsonderwijs te verzorgen. Daarnaast is het, wanneer een basisschool een vakleerkracht in dienst heeft voor het bewegingsonderwijs, qua inroostering vaak niet haalbaar dat deze leerkracht ook leerlingen begeleidt op de route tussen school en gymnastieklokaal.

Oplossingen

Meer bevoegde leerkrachten bieden, is een oplossing, maar die is niet zomaar gerealiseerd. Voor dit knelpunt zijn of worden voorsnog geen andere oplossingen bedacht in de gemeente Zwijndrecht.

Ondersteuningsbehoeften

Behoeften tot ondersteuning zijn er niet.

Kwaliteit voorzieningen wisselend

Knelpunt

Het onderwijs ervaart de kwaliteit van gymnastieklokalen als wisselend als het gaat om materialen, akoestiek, ventilatie en daglicht. Qua akoestiek is het voor docenten bewegingsonderwijs soms lastig om boven een 'kakafonie van klanken' uit te komen.

Oplossingen

Oordopjes voor docenten, die achtergrondgeluiden dempen, werden tijdens de focusgroepen als oplossing aangedragen om daar verbetering in te realiseren. Niet alleen in Zwijndrecht, maar in heel Nederland is de akoestiek van binnensportaccommodaties een aandachtspunt (KVLO, 2024).

Scholen schaffen geregeld zelf klein materiaal aan als zij het aanwezige materiaal onvoldoende vinden. Hierbij is er wel één beperking. Volgens bestuurders hebben scholen in het basisonderwijs een budget van €350 om klein materiaal aan te schaffen of te vervangen. Dat is (veelal) onvoldoende, waardoor het beschikbare materiaal of de kwaliteit daarvan niet optimaal is.

Ondersteuningsbehoeften

Gebruikers en bestuurders vanuit basisscholen willen dat iemand de taak krijgt om te reflecteren op hoe de kwaliteit binnen sportvoorzieningen is te verbeteren. Diegene hoeft niet per se in dienst te zijn van de gemeente. Ze willen ook meer budget om materialen aan te schaffen die de kwaliteit van het bewegingsonderwijs bevorderen.

3.2 Verenigingen

We zoomen in deze paragraaf in op de knelpunten, oplossingen en ondersteuningsbehoeften die ter sprake kwamen in de focusgroepen met gebruikers en bestuurders vanuit verenigingen.

Inroostering sluit onvoldoende aan op behoeften

Knelpunt

Het inroosteren van het gebruiken van binnensportaccommodaties gebeurt in de gemeente Zwijndrecht jaarlijks eerst in concept, op basis van de gebruikersuren van het voorgaande verenigingsseizoen. Vervolgens gaat de gemeente, om tot een definitieve inroostering te komen, ieder jaar in gesprek met verenigingen over wat hun precieze behoeften zijn aan het gebruiken van binnensportaccommodaties. De gemeente doet dat om te voorkomen dat verenigingen voorzieningen onevenredig veel of weinig gebruiken.

Toch ervaren gebruikers dat verenigingen die krimpen qua ledenaantal, vaak (grotendeels) 'vasthouden' aan hun aantal 'originele' uren van het voorgaande seizoen. Verenigingen die juist groeien qua ledenaantal, hebben daardoor weinig of geen ruimte om meer uren te 'werven', aldus gebruikers. De krimp en groei van verenigingen is een organisch proces, maar het inroosterproces is vrij rigide en speelt hier onvoldoende op in. Althans: volgens gebruikers vanuit verenigingen.

Zij vinden in feite dus dat de inroostering onvoldoende aansluit bij de behoeften die verenigingen kenbaar maken. Daarbij is nuance nodig. Sommige verenigingen stellen namelijk ook eisen aan voorzieningen die ze gebruiken (bijvoorbeeld qua hoogte van de sportzaal), of willen op bepaalde dagen c.q. avonden niet trainen of

wedstrijden spelen. Daarom is het voor de gemeente Zwijndrecht niet altijd mogelijk om in de behoeften van verenigingen te voorzien.

Hetzelfde knelpunt kwam in de focusgroepen naar voren met betrekking tot buitensportverenigingen. Verenigingen met een teruglopend ledenaantal leveren vaak niet in op het aantal uren en velden dat ze gebruiken, waardoor er geen extra capaciteit beschikbaar komt voor verenigingen die een groeiend ledenaantal kennen. Althans: volgens gebruikers en bestuurders van sportverenigingen.

Oplossingen

De oplossing die verenigingen voor zich zien, is dat er meer wordt ingeroosterd op grond van de actuele gebruikersbehoeften van verenigingen. Zowel in de binnen- als buitensport.

Ondersteuningsbehoeften

Vanuit verenigingen is meer sturing gewenst vanuit de gemeente. Het gaat daarbij ten eerste om hulp bij de inroostering van binnensportaccommodaties.

De deelnemers van de focusgroepen willen de inroostering op basis van het gebruik in de voorgaande jaren (meer) loslaten. Op die manier wordt er volgens hen niet of minder vastgehouden aan inefficiënte en onlogische indelingen bij het gebruik van voorzieningen.

Bij inroostering speelt volgens gebruikers en bestuurders vanuit sportverenigingen ook een vraag over prioritering op. Die luidt of zaalsport gedurende bepaalde momenten prioriteit heeft boven bewegingsonderwijs, of andersom. In de praktijk hebben scholen in principe voorrang tijdens de onderwijstijd. Maar de ervaring van sommige scholen is dat verenigingen gedurende die onderwijstijd soms ook gebruik maken van binnensportaccommodaties (zie paragraaf 3.1).

Regie van de gemeente vinden verenigingen ook nodig met betrekking tot buitensportaccommodaties. Niet alleen om de inroostering aan te laten sluiten bij de actuele gebruikersbehoeften. Ook het gezamenlijk gebruiken van velden kan meer worden gestimuleerd. Daarvoor is coördinatie nodig. In hoofdstuk 4 bevelen we aan hoe de gemeente de regie, waar de coördinatie onder valt, in de praktijk kan brengen.

Afstemming onderhoud voetbalvelden onvoldoende

Knelpunt

Gebruikers en bestuurders vanuit verenigingen ervaren weinig knelpunten bij het gebruiken van buitensportaccommodaties. Verbeterpunten zijn er wel. Voetbalverenigingen vinden dat de afstemming tussen henzelf en partijen die het veldonderhoud voor rekening nemen voor verbetering vatbaar is. Bijvoorbeeld over de momenten waarop onderhoudsmaterialen op of rondom velden worden neergelegd. In het verleden kwam het voor dat dit gebeurde tijdens toernooien of wedstrijden.

Oplossingen

Oplossingen voor dit knelpunt zijn er tot op heden niet. In de focusgroepen kwamen geen concrete ideeën ter sprake over hoe daar wel toe te komen.

Ondersteuningsbehoeften

Behoeften tot ondersteuning zijn er ook niet vanuit de gebruikers en bestuurders van verenigingen. We schetsen in hoofdstuk 4 dat het voeren van coördinatie op het onderhoud van velden per sportpark zinnig is.

Topsportambities korfbal beperkt door gebruik ruimte

Knelpunt

De jeugdteams van de Zwijndrechtse korfbalvereniging zijn actief op een hoog niveau. De vereniging vindt dat zijn haar topsportambities worden beperkt door een gebrek aan ruimte. Daardoor stagneert de groei van het ledenaantal. Dat is een knelpunt, want de bestuurders van sportverenigingen die we bevroegen tijdens een focusgroep, vinden dat alle kinderen de gelegenheid moeten hebben om te kunnen sporten op het niveau dat zij kunnen/willen behalen. Zo ook binnen korfbal.

Oplossingen

Oplossingen voor dit knelpunt zijn er niet en ook nog niet bedacht.

Ondersteuningsbehoeften

Behoeften tot ondersteuning zijn er niet.

Bovenlokale verenigingen vergroot druk op banen en velden

Knelpunt

Tot slot werd tijdens de focusgroepen ingebracht dat sommige verenigingen in de gemeente Zwijndrecht 'bovenlokaal' zijn. Dat wil zeggen dat zij, al dan niet door hun eigen inspanningen, ook relatief veel instroom van leden uit buurgemeente Hendrik-Ido-Ambacht hebben (vgl. De Kwaasteniet & Van der Heijden, 2023). Door de bovenlokale functie van de verenigingen wordt de druk op velden en banen groter dan die zou zijn als verenigingen zich meer richten op leden uit alleen de gemeente Zwijndrecht.

Oplossingen

Voor dit knelpunt kwamen geen oplossingen ter sprake tijdens de focusgroepen.

Ondersteuningsbehoeften

Deze werden eveneens niet genoemd tijdens de focusgroepen.

3.3 Samenvatting

We vatten de knelpunten, oplossingen en ondersteuningsbehoeften samen in de volgende tabellen. Daarin valt op dat er voor de meest knelpunten geen oplossingen

zijn gevonden of worden gezocht. Daarnaast geldt voor de meeste knelpunten dat er op dit moment geen ondersteuningsbehoeften zijn. In de oplossingen en ondersteuningsbehoeften die wel werden genoemd tijdens de focusgroepen, zijn gemene delers te zien. Ook in de knelpunten zien we een gemene deler terug.

Knelpunten

De belangrijkste gemene deler die in de tabellen is terug te zien qua knelpunten, is dat er vanuit scholen en verenigingen belemmeringen worden ervaren in de manier waarop het gebruik van voorzieningen wordt ingeroosterd. De inroostering sluit onvoldoende aan op de actuele gebruikersbehoeften van scholen en verenigingen. Dat hindert een efficiënt en daarmee optimaal voorzieningengebruik.

Oplossingen

Qua oplossingen voor knelpunten is er ook een gemene deler. Als het gewicht bij het inroosteren van voorzieningen meer komt te liggen bij de actuele behoeften, dan is er volgens scholen en verenigingen beter na te gaan of en in hoeverre voorzieningen in een specifiek jaar inefficiënt gebruikt worden. Ook wensen de scholen en verenigingen meer zicht te krijgen op de beschikbaarheid van voorzieningen die commerciële of ondernemende sportaanbieders in bezit hebben of exploiteren. Mogelijk kunnen zij daar gebruik van maken om hun sport- en bewegingsaanbod te organiseren.

Ondersteuningsbehoeften

In de ondersteuningsbehoeften is tot slot ook een gemene deler terug te zien. Namelijk dat zowel scholen als verenigingen opteren voor dat iemand de verantwoordelijkheid krijgt om in kaart brengt hoe sportvoorzieningen via een andere inroostering efficiënter zijn te gebruiken. Die inroostering moet in meerdere mate aansluiten op de actuele gebruikersbehoeften, en in mindere mate op de historische. Het is daarnaast wenselijk dat de genoemde persoon in kaart brengt hoe (dus: onder welke voorwaarden) voorzieningen die commerciële sportaanbieders gebruiken, ook te gebruiken zijn voor het sport- en beweegaanbod van scholen en verenigingen.

Tabel 3.1**Knelpunten, oplossingen en ondersteuningsbehoeften volgens scholen**

Knelpunten	Oplossingen	Ondersteuningsbehoeften
Te lange reisafstand naar gymnastieklokalen (basisonderwijs)	Looptijd als bewegingsonderwijs rekenen (tijdelijke oplossing)	
	Eén keer anderhalf uur bewegingsonderwijs verzorgen (tijdelijke oplossing)	-
Routes naar gymzalen worden als onveilig ervaren (basisonderwijs)	-	-
Zaaltekort (vooral basisonderwijs)	Meer binnensportaccommodaties realiseren	
Zaalkrapte (voortgezet onderwijs)	Heroverwegen blaashal	Iemand die de betere afstemming voor rekening neemt, en inzicht verschaft in particuliere huurtarieven.
	Betere afstemming tussen scholen over gebruik voorzieningen	
	Inzicht in particuliere huurtarieven	
Beperkingen gebruiken buitenruimte: -Weersafhankelijk -Schoolpleinen niet beschikbaar of onvoldoende beweegvriendelijk ingericht -Gemeente Zwijndrecht dichtbebouwd	-	-
Geen optimaal gebruik voorzieningen	-	-
Continuuroosters	-	-
Tekort aan bevoegde leerkrachten	-	-
Kwaliteit voorzieningen wisselend qua materialen, akoestiek, ventilatie en daglicht	Oordopjes voor docenten Scholen schaffen zelf klein materiaal aan	Reflectie op hoe kwaliteit is te verbeteren Meer budget voor aanschaffen materialen

Tabel 3.2**Knelpunten, oplossingen en ondersteuningsbehoeften volgens sportverenigingen**

Knelpunten	Oplossingen	Ondersteuningsbehoeften
Inroostering sluit onvoldoende aan op behoeften	Meer inroosteren op basis van actuele gebruikersbehoeften/ ledenaantallen	Sturing op inroostering vanuit de gemeente, toegespitst op actueel gebruik
Afstemming onderhoud voetbalvelden	-	-
Topsportambities korfbal beperkt door gebrek ruimte	-	-
Bovenlokale functie vergroot druk op banen en velden	-	-

Aanbevelingen

We beantwoorden de hoofdvraag in dit hoofdstuk: *Welke adviezen kan de gemeente Zwijndrecht opvolgen om knelpunten van scholen en verenigingen bij het gebruiken van gemeentelijke sportvoorzieningen weg te nemen?* Hierna presenteren we adviezen over hoe de gemeente Zwijndrecht de door scholen en verenigingen ervaren knelpunten kan wegnemen. De adviezen bouwen voort op de oplossingen en ondersteuningsbehoeften die in het vorige hoofdstuk aan bod kwamen. We veronderstellen dat ze bruikbaar zijn. Of dat in de praktijk daadwerkelijk zo is, valt te bezien. Alles staat of valt namelijk bij de beschikbare mensen en middelen.

Regisseren gebruiken sportvoorzieningen

Het is raadzaam om het (efficiënter) gebruiken van sportvoorzieningen te regisseren. Om te beginnen door te analyseren hoe de knelpunten die scholen en verenigingen ervaren, zich daadwerkelijk verhouden tot inefficiënt voorzieningengebruik. Vervolgens is het relevant om te analyseren waar en hoe een efficiënter voorzieningengebruik mogelijk is, en om, in lijn met de behoeften van scholen en verenigingen, te komen tot gedragen oplossingen over hoe voorzieningen in het vervolg zijn te gebruiken.

De gemeente Zwijndrecht maakt nu sportvoorzieningen-roosters op basis van het historisch én actueel gebruik. Toch ervaren scholen en verenigingen dat er te weinig wordt ingespeeld op hun actuele gebruikersbehoeften. Daardoor wordt ook ervaren dat met name verenigingen soms onevenredig veel of weinig tijd hebben om voorzieningen te gebruiken. Het is daarom zinnig om na te gaan of de actuele behoeften accurater in kaart kunnen worden gebracht.

Verder zijn drie andere activiteiten een logisch onderdeel van het regisseren. Ten eerste: de mogelijkheden voor het gebruiken van voorzieningen van of bij commerciële/ ondernemende sportaanbieders in kaart brengen. Ten tweede: reflecteren op hoe de kwaliteit van sportvoorzieningen naar de behoeften van gebruikers is te verbeteren. Ten derde: de knelpunten van scholen en verenigingen bij het gebruiken van sportvoorzieningen in het vervolg monitoren, en daar (in mindere of meerdere mate) op inspelen vanuit hun behoeften en aangedragen oplossingen.

Werkgroep

In het kader van deze laatstgenoemde monitoring is het relevant om een werkgroep op te richten, die periodiek de (mogelijke) knelpunten in de verhouding tussen het aanbod van en de behoefte aan het gebruiken van sportvoorzieningen onder de loep neemt. Daarmee kunnen knelpunten en de behoeften en oplossingen die daarmee gepaard gaan, vaker en op een laagdrempelige(re) manier ter sprake komen. En kan het beleid over het realiseren en gebruiken van sportvoorzieningen daar (beter) op

aansluiten. Het is in ieder geval zinnig als vertegenwoordigers van de 'denktank inrichten schoolpleinen' deelnemen aan de werkgroep (zie ons volgende advies). Ook het Zwijndrechts Sportplatform – belangenbehartiger van de sportverenigingen in de gemeente – zou daaraan deel moeten nemen.

Denktank inrichten schoolpleinen

Scholen ervaren nu dat schoolpleinen zich niet altijd lenen om sport- en bewegingsonderwijs te verzorgen. Dit zijn bij uitstek voorzieningen waar scholen zelf invloed hebben op de inroostering. Bovendien is er bij het gebruiken van schoolpleinen geen reisafstand. Daarom is het zinnig als de gemeente en scholen overdenken op welke manier schoolpleinen beter zijn te gebruiken voor sport- en bewegingsonderwijs. Daarvoor zou een 'denktank' kunnen worden samengesteld. Naast vertegenwoordigers van scholen is het zinnig dat beleidsadviseurs op het gebied van sport, onderwijs en voorzieningen daarin plaatsnemen.

Inzicht in bezetting

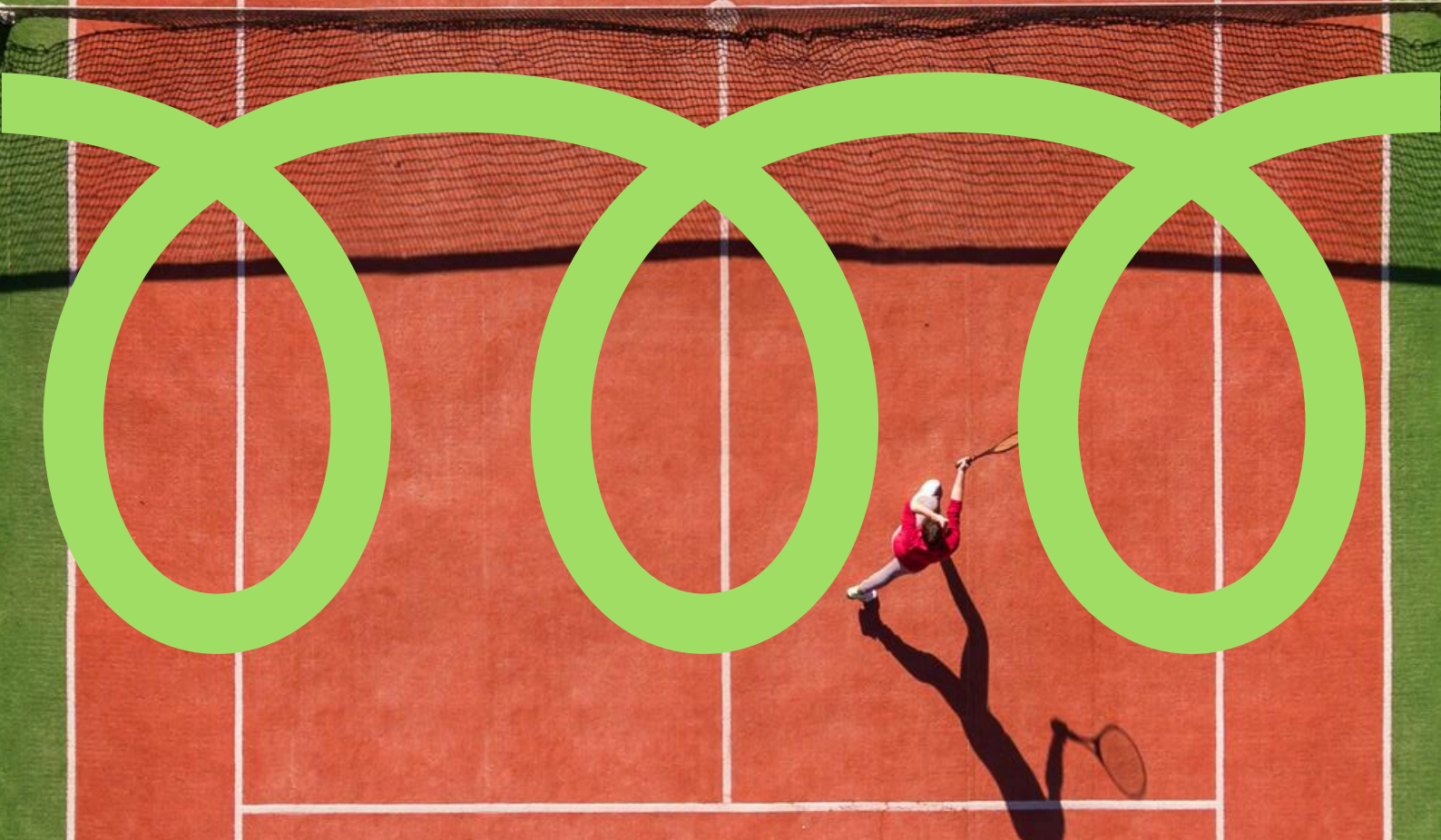
Het volgende advies luidt om een digitale 'tool' te ontwikkelen waarmee scholen en verenigingen zelf inzicht kunnen krijgen in wanneer en door wie sportvoorzieningen worden gebruikt. Zo kunnen zij makkelijker zien wanneer welke voorzieningen beschikbaar zijn en eventueel in afstemming met elkaar tot andere oplossingen voor knelpunten komen. De gemeente Zwijndrecht gebruikt nu AMIS als reserveringssysteem voor sportvoorzieningen. Het is zinnig om te verkennen hoe AMIS benut kan worden om scholen en verenigingen meer inzicht te geven in de bezetting. Als een functionaliteit van AMIS of een andere tool wordt gebruikt, dan is het wel van belang dat scholen en verenigingen hun gebruik nauwkeurig registreren en actualiseren, om te voorkomen dat voorzieningen minder gebruikt worden dan mogelijk is.

Coördineren inroostering per sportpark

Sommige verenigingen liggen dichtbij elkaar op een zogeheten sportpark. Afstemming over het gebruiken en onderhouden van voorzieningen vindt dan, in meerdere of mindere mate, al plaats (vgl. De Kwaasteniet & Van der Heijden, 2023). Maar tijdens de focusgroepen kwam ter sprake dat dit beter kan. Bijvoorbeeld als het gaat om een betere afstemming van wanneer verenigingen elkaars voorzieningen beter kunnen benutten. We raden daarom aan per sportpark iemand aan te wijzen voor het coördineren van de afstemming tussen verenigingen over het gebruiken van elkaars voorzieningen. Daarmee ontstaat een soort van 'Vereniging van Gebruikers' per sportpark. Degene met de coördinatietak kan ook bijdragen aan een betere afstemming tussen verenigingen en organisaties die het onderhoud van faciliteiten bij verenigingen voor rekening nemen. In overleggen daarover, kan het tot slot gaan over knelpunten bij het gebruiken van voorzieningen per sportpark, en (mogelijke) oplossingen daarover. Inzichten daarover kunnen worden gedeeld met 'de werkgroep' (zie één van de vorige adviezen).

Prioriteit op regisseren

Het regisseren van het gebruiken van sportvoorzieningen is het belangrijkste advies. Via die weg kunnen (mogelijke) knelpunten bij het gebruiken van sportvoorzieningen namelijk adequaat worden vastgesteld en, in lijn met de behoeften van scholen en verenigingen, worden opgelost. Nu én in de toekomst.

Bronnen

De Kwaasteniet, R., & Van der Heijden, J. (2023). *Ruimte voor sport in Zwijndrecht. Aanbod en behoefte aan sportvoorzieningen*. Mulier Instituut.

Gemeente Zwijndrecht (2015). *Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs Zwijndrecht 2015. Lokale wet- en regelgeving*. Geraadpleegd op 13 mei 2024, van <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR357623/1#d326167136e710>

KVLO. (2024). *Akoestiek: risico op gehoorschade in de gymzaal*. Geraadpleegd op 13 mei 2024, via: <https://www.kvlo.nl/nieuws/artikel/detail.aspx?title=akoestiek:-risico-op-gehoorschade-in-de-gymzaal&item=439>

Janne van der Heijden
j.vanderheijden@mulierinstituut.nl

Rutger de Kwaasteniet
r.dekwaasteniet@mulierinstituut.nl